

Simplikiův vlastní vklad do Theofrastova svědectví o Anaximandrovi (DK 12 A9/1)¹

Bronislav Stupňánek

Abstrakt: Studie se zabývá textem Simplikiova zlomku A9/1, v němž se objevuje Anaximandrův citát B1. V tomto zlomku se překrývá několik textových vrstev. Obecně se soudí, že se zlomek dá rozčlenit na text z Theofrasta a text Simplikiův, nebyl však o tom proveden důkaz, po kterém by již nebylo sporu. S takovým důkazem si troufá tato studie přijít a přesně oddělit Simplikiovu textovou vrstvu zlomku od vrstev starších. Podrobná analýza krom toho také ukáže, že Simplikiův vlastní text není výkladem zlomku B1, ale má jiný význam.

Klíčová slova: Anaximandros, Simplikios, Theofrastos, doxografie, presokratici.

Zkratky:	Simplikios	<i>In Arist. phys.</i>	<i>In Aristotelis physicorum libros commentaria</i>
		<i>In Arist. de caelo</i>	<i>In Aristotelis quattuor libros de caelo commentaria</i>
	Aristotelés:	<i>De gen. et corr.</i>	<i>De generatione et corruptione</i>
		<i>De part. animal.</i>	<i>De partibus animalium</i>
		<i>Metaph.</i>	<i>Metaphysica</i>
		<i>Meteor.</i>	<i>Meteorologica</i>
		<i>Phys.</i>	<i>Physica</i>

Svědectví (testimonium) o Anaximandrovi, označované jako zlomek A9/1, nalezneme v Simplikiově díle *Komentář k Aristotelově Fyzice (In Aristotelis physicorum libros commentaria, 6. stol. n. l.)*. Toto svědectví však není Simplikiovým dílem, alespoň ne výhradně. Většina Simplikiova textu o Anaximandrovi pochází z Theofrastova nedochovaného šestnáctisvazkového spisu *Názory fyziků* (4. stol. př. n. l.). Tento nedochovaný Theofrastův spis mapoval dějiny předsokratovské filozofie a vycházela z něj valná většina pozdější antické doxografie o presokraticích. Téměř veškerá tato theofrastovská doxografie však nevycházela přímo z Theofrastova rozsáhlého spisu, ale až z nějakých jeho sekundárních, terciárních a kvartérních výtahů a úprav. I Simplikiův zlomek o Anaximandrovi vychází zřejmě z nějakého sekundárního theofrastovského zdroje. Tento sekundární zdroj dosud obsahoval autentické citáty z předsokratovských spisů, kterými Theofrastos prokládal

¹ Studie vychází z mé diplomové práce *Anaximandrův zlomek B1 (z částí: Dá se rozlišit text Theofrastův a Simplikiův? Problém komentáře)*.

svůj text (tyto citáty jsou v terciárních a kvartérních výtazích už povětšinou vypouštěny). Když potom Simplicios čerpal referát o Anaximandroví z tohoto zdroje, pojal do svého textu i autentický Anaximandrův citát (jediný Anaximandrův známý souvislý text, zlomek B1). Simpliciovův text vypadá takto:

DK 12 A9/1 = Simplicios, In Arist. phys. 24,13

Τῶν δὲ ἐν καὶ κινούμενον καὶ ἄπειρον λεγόντων Ἀναξίμανδρος μὲν Πραξιάδου Μιλήσιος Θαλοῦ γενόμενος διάδοχος καὶ μαθητῆς ἀρχὴν τε καὶ στοιχεῖον εἴρηκε τῶν ὄντων τὸ ἄπειρον, πρῶτος τοῦτο τοῖνομα κομίσας τῆς ἀρχῆς. λέγει δ' αὐτὴν μήτε ὕδωρ μήτε ἄλλο τι τῶν καλουμένων εἶναι στοιχείων, ἀλλ' ἕτερον τινὰ φύσιν ἄπειρον, ἐξ ἧς ἅπαντας γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς κόσμους.

B1 | ἐξ ὧν δὲ ἡ γένεσις ἐστὶ τοῖς οὐσί, καὶ τὴν φθορὰν εἰς ταῦτα γίνεσθαι κατὰ τὸ χρεῖον. διδόναι γὰρ αὐτὰ δίκην καὶ τίσιν ἀλλήλοισ τῆς ἀδικίας κατὰ τὴν τοῦ χρόνου τάξιν,

ποιητικωτέροις οὕτως ὀνόμασιν αὐτὰ λέγων. δῆλον δὲ ὅτι τὴν εἰς ἄλληλα μεταβολὴν τῶν τεττάρων στοιχείων οὗτος θεασάμενος οὐκ ἠξίωσεν ἐν τι τούτων ὑποκειμένον ποιῆσαι, ἀλλὰ τι ἄλλο παρὰ ταῦτα. οὗτος δὲ οὐκ ἀλλοιούμενου τοῦ στοιχείου τὴν γένεσιν ποιεῖ, ἀλλ' ἀποκρινόμενον τῶν ἐναντίων διὰ τῆς αἰδίου κινήσεως. διὸ καὶ τοῖς περὶ Ἀναξαγόραν τοῦτον ὁ Ἀριστοτέλης συνέταξεν.

DK 12 A9/1 = Simplicios, In Arist. phys. 24,13

Z těch, kteří říkají, že (sc. prvek) je jeden, pohyblivý a neomezený, Anaximandros, syn Praxiadův z Milétu, který byl Thalétovým nástupcem a žákem, pravil, že počátek a prvek jsoucích věcí je neomezeno, a jako první zavedl toto jméno „počátek“. Říká, že to není ani voda, ani něco jiného z takzvaných prvků, nýbrž nějaká jiná neomezená přirozenost, ze které vznikají všechny oblohy a světy v nich.

B1 | Z čeho je jsoucím věcem vznik, do toho se děje i zánik podle nutnosti, neboť si navzájem platí pokutu a odplatu za bezpráví podle výměru času,

jak říká slovy poněkud básnickými. Je jasné, že když viděl přeměnu čtyř prvků do sebe navzájem, neuznal za vhodné učinit podkladem nějaký jeden z nich, nýbrž nějaký jiný mimo ně. Nevytváří však vznik proměnou prvku, nýbrž oddělováním protikladů skrze věčný pohyb. Proto ho také Aristotelés přiřadil k těm okolo Anaxagory.²

Přítomnost Anaximandrova originálního citátu v Simpliciově zlomku A9/1 činí tento zlomek velmi důležitým. Anaximandrův citát (zlomek B1) je totiž nejstarším dochovaným filozofickým textem antiky a západní civilizace (1. pol. 6. stol. př. n. l.). My se však v této studii nebudeme zabývat přímo tímto citátem. Budeme se zabývat pouze základním předpokladem jeho zkoumání.

Základním předpokladem zkoumání Anaximandrova citátu je adekvátní porozumění jeho kontextu, který jej tematicky zasazuje a ukotvuje.³ Tento kontext – Simpliciovův zlomek A9/1 – má, jak už jsme řekli, několik překrývajících se autorských vrstev, přičemž rovina skutečného Anaximandrova myšlení je vrstvou nejspodnější. Jako v archeologii i zde platí, že není možné odkrýt pozůstatky Anaximandra neporušené, pokud nebudeme odkrývat jednotlivé vrstvy postupně. Nelze prorazit přímo k Anaximandroví, aniž bychom tím Anaximandrový ostatky vážně neponičili.

² O autorství překladů viz použitá literatura na konci práce.

³ Zlomek B1 čtený bez kontextu a bez Theofrastovy úvodní parafráze hovoří spíše než o přírodě o soudním procesu. Předpokládá se, že vlastní Anaximandrova slova začínají až od „podle nutnosti...“, kdežto předchozí text „z čeho je jsoucím věcem vznik, do toho se děje i zánik“ je považován za Theofrastovu parafrázi toho Anaximandrova textu, který před slovy „podle nutnosti...“ stál původně. Někteří autoři mají dokonce za to, že Theofrastova „parafráze“ není vůbec parafrází Anaximandra, nýbrž je Theofrastovým (a Aristotelovým) apriorním výkladovým schématem, které opakovaně uplatňovali při interpretaci předsokratovských přírodních filozofů.

Simplikiovo uchopení výtahu
čísi výtah z Theofrasta
Theofrastův výklad Anaximandra
Anaximandros

V této studii se budeme věnovat pouze odkrojení vrstvy nejsvrchnější, Simplikiových vlastních nánosů. Uvidíme, že když tuto vrstvu budeme od hlubší vrstvy oddělovat „štětečkem“, a nikoli „lopatou“ (jako se to obvykle děje), dospějeme k mnohem větším jistotám než dosavadní badatelé. Pokusíme se tedy o jemnější a pomalejší analýzu zlomku A9/1, než jakou nabízejí ostatní interpretace, resp. o pouhý její začátek.

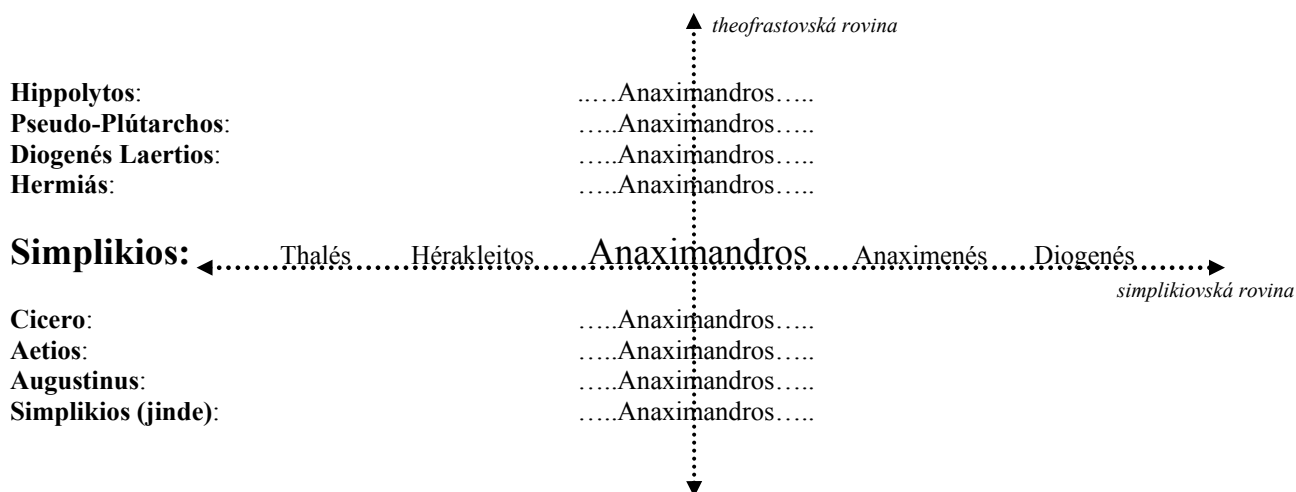
Základní otázkou, kterou budeme zkoumat, bude tedy otázka: Co ve zlomku A9/1 je ještě Theofrastos (resp. theofrastovský výtah) a co už Simplikios? Dají se tyto dva rozlišit? *Dalšími otázkami*, které si budeme klást, pak budou tyto: Co svými přídávky Simplikios zamýšlel? Jaký má jeho vlastní text význam? Nakolik se Simplikiovův text vztahuje přímo k Anaximandrovu zlomku B1 a nakolik řeší Simplikiovy vlastní otázky?

V odpovědi na *základní otázku* se nijak zvlášť nebudeme lišit od naprosto dominujícího přesvědčení, které přisuzuje text před citátem Theofrastovi a text po citátu Simplikiovi. Přestože je tato věc prakticky všeobecně přijímána (výjimku tvoří především Kahn),⁴ nebyl dosud podán opravdu pádný důkaz, že je tomu skutečně tak.⁵ My se o takovýto důkaz pokusíme.

Spolu s prováděním tohoto důkazu budeme postupně dostávat odpovědi i na vyjmenované *další otázky* a tyto odpovědi se už nebudou pokaždé shodovat s většinovými názory; budou však, dle našeho mínění, mnohem lépe podloženy.

Text zlomku A9/1 budeme zkoumat na dvou základních rovinách:

1. na rovině mezitextové, **theofrastovské** (srovnání zlomku A9/1 s dalšími theofrastovskými referáty o Anaximandrově)
2. na rovině vnitrotextové, **simplikiovské** (zapojení zlomku A9/1 do Simplikiova textu, srovnání s dalšími Simplikiovými doxografickými texty)

⁴ Kahn, Ch. H., *Anaximander and the Origins of Greek Cosmology*. New York, Columbia University Press 1960, s. 36-38, 166 nn.

⁵ Na základě stylu se pokoušel rozlišit Theofrastův a Simplikiovův text Hölscher, U., *Anaximander und die Anfänge der Philosophie*. *Hermes*, 81, 1953, s. 259.

THEOFRASTOVSKÁ ROVINA

Simplikiův text zlomku A9/1 vychází z Theofrastova prvního svazku spisu *Názory fyziků*. Tento první svazek se nazýval *O počátku* a byl svazkem, z něhož antická doxografie čerpala suverénně nejčastěji. Díky tomu se nám příslušný Theofrastův referát o Anaximandrově zachoval nejen u Simplikia, ale i u většího počtu dalších autorů. Ačkoli jsou všichni tito autoři dřívější než Simplikios (a tedy časově bližší Theofrastovi), jejich text vesměs prošel rukama více zprostředkovatelů a prodělal více úprav než text Simplikiův. Také se v žádném z těchto textů, oproti Simplikiovi, neobjevuje Anaximandrův přímý citát.

Přesto nám tyto texty mohou velmi dobře posloužit. Všechny totiž v sobě nesou Theofrastovy informace a obraty, takže jejich shoda při vzájemném srovnání by měla mít theofrastovský původ.⁶ Vzájemným srovnáním Simplikia s dalšími doxografy tedy můžeme dojít k tomu, co je v jeho textu jistotně Theofrastovo – to však zatím neznamená, že budeme vědět, co je dozajista Simplikiovo. Potvrdí se nám v zásadě jen to, že Simplikios čerpal z Theofrasta a co z něj čerpal. Nedovíme se však, co z něj určitě *nečerpal* (neboť i ta Simplikiova informace, která nemá obdobu v další doxografii, může v zásadě pocházet od Theofrasta). Theofrastovské srovnání nás proto nepřivede k žádným velkým jistotám ohledně Simplikiovy nejsvrchnější vrstvy textu, nicméně bude prvním důležitým krokem k odlišení Theofrasta a Simplikia.

Nejsme první a jistě ani poslední, kdo podobné srovnání za podobným účelem provádí.⁷ V tomto směru nečiníme nic originálního. Avšak tím novým, s čím přicházíme, je jednak rozsah, jednak a především jemnost a důkladnost srovnání, k němuž vzápětí přistoupíme. Celou theofrastovskou doxografii o Anaximandrově počátku totiž rozčleňujeme na jednotlivé segmenty.

Co máme na mysli těmito „segmenty“? Segmenty chápeme jako minimální významově-formální jednotky hypotetického Theofrastova textu, které se celistvě odrážejí v doxografii. Představme si, že v Theofrastovi stála nějaká věta či obrat s jistým významem a jistou formou. Ve spleti doxografických přejímek se pak někdy ztratila forma, ale význam trvá (je vyjádřen jinými slovy), nebo se naopak posunul význam, ale trvá nějaká podoba původní formulace, nebo se ztratily třeba celé tři čtvrtiny původního obratu, ale příslušné torzo obratu stojí pozičně stále na svém původním místě. Toto všechno považujeme za jeden segment, či lépe, za různé manifestace jednoho segmentu. Vzájemným srovnáváním jsme došli k určitému počtu těchto segmentů, které se podle všeho skutečně v Theofrastovi objevovaly.

Segmenty jsme rozlišili na číselné [(1), (2), (3)...] a písmenné [(A), (B), (C)...] v zásadě podle toho, zda se u Simplikia nacházejí v pasáži, která obvykle bývá prisuzována Theofrastovi („výkladová část“), nebo se v ní nenacházejí. Užitečnost takového rozlišení se ukáže teprve později. Dále: otazník za písmenem nebo číslem segmentu označuje pochybnost, zda se jedná o příslušný segment (většinou by pak byl doxografem přeformulován nebo redukován). V případě, že by se mohlo jednat o spojení dvou segmentů do jedné výpovědi, je uvedena kombinace obou názvů segmentů a v textu se střídá barva.

⁶ Pokud nemá původ v některé mladší společné předloze.

⁷ Srov. např. Kirk, G. S., Raven, J. E., Schofield, M., *Předsókratovští filosofové*. Praha, Oikoymenth 2004, s. 138-140.

A 9 /1 = Simplicios, *In Arist. phys.* 24, 13

τῶν δὲ ἐν καὶ κινούμενον καὶ ἄπειρον λεγόντων

- (1) Ἄναξιμανδρος μὲν Πραξιᾶδου Μιλήσιος Θαλοῦ γενόμενος διάδοχος καὶ μαθητῆς
(2) ἀρχὴν τε καὶ στοιχεῖον εἴρηκε τῶν ὄντων τὸ ἄπειρον, πρῶτος τοῦτο τοῦνομα κομίσας τῆς ἀρχῆς.
(3) λέγει δ' αὐτὴν μήτε ὕδωρ μήτε ἄλλο τι τῶν καλουμένων εἶναι στοιχείων,
(4) ἀλλ' ἐτέραν τινὰ φύσιν ἄπειρον,
(5) ἐξ ἧς ἅπαντας γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς κόσμους·
(6) ἐξ ὧν δὲ ἡ γένεσις ἐστὶ τοῖς οὐσι, καὶ τὴν φθορὰν εἰς ταῦτα γίνεσθαι
κατὰ τὸ χρεῖον· διδόναι γὰρ αὐτὰ δίκην καὶ τίσιν ἀλλήλοις τῆς ἀδικίας
(7) κατὰ τὴν τοῦ χρόνου τάξιν,
ποιητικωτέροις οὕτως ὀνόμασιν αὐτὰ λέγων.
δήλον δὲ ὅτι τὴν εἰς ἀλλήλα μεταβολὴν τῶν τεττάρων στοιχείων οὗτος θεασάμενος οὐκ ἠξίωσεν ἐν τι τούτων
ὑποκείμενον ποιῆσαι, ἀλλὰ τι ἄλλο παρὰ ταῦτα.
οὗτος δὲ οὐκ ἀλλοιούμενου τοῦ στοιχείου
(A) τὴν γένεσιν ποιεῖ,
(B) ἀλλ' ἀποκρινόμενον τῶν ἐναντίων
(A) διὰ τῆς αἰδίου κινήσεως·
διὸ καὶ τοῖς περὶ Ἀναξαγόραν τοῦτον ὁ Ἀριστοτέλης συντάξεν.

A 11 = Hippolytos, *Refutatio omnium haeresium* I, 6, 1 (D. 559 W. 10)

- (1) Θαλοῦ τοίνυν Ἄναξιμανδρος γίνεται ἀκρατής. Ἄναξιμανδρος Πραξιᾶδου Μιλήσιος·
(2) οὗτος ἀρχὴν ἔφη τῶν ὄντων
(4) φύσιν τινὰ τοῦ ἀπείρου,
(5) ἐξ ἧς γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς κόσμον.
(C) ταύτην δ' αἰδίου εἶναι καὶ ἀγήρω,
(D) ἣν καὶ πάντας περιέχειν τοὺς κόσμους.
(7) λέγει δὲ χρόνον ὡς ὀρισμένης
(6) τῆς γενέσεως καὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς φθορᾶς.
(2) οὗτος μὲν ἀρχὴν καὶ στοιχεῖον εἴρηκε τῶν ὄντων τὸ ἄπειρον, πρῶτος τοῦνομα καλέσας τῆς ἀρχῆς.
(A) πρὸς δὲ τούτῳ κίνησιν αἰδίου εἶναι, ἐν ἣι συμβαίνει γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς.

A 10 = Pseudo-Plútarchos, *Strómateis* 2; fr. 179, 11 (D. 579)

- (1) μεθ' ὃν Ἄναξιμανδρον Θάλητος ἐταῖρον γενόμενον
(A) τὸ ἄπειρον φάναι τὴν πᾶσαν αἰτίαν ἔχειν τῆς τοῦ παντὸς γενέσεώς τε καὶ φθορᾶς,
(5) ἐξ οὗ δὴ φησι τοὺς τε οὐρανοὺς
(B) ἀποκεκρίσθαι
(5) καὶ καθόλου τοὺς ἅπαντας ἀπείρους ὄντας κόσμους.
(6) ἀπεφῆνατο δὲ τὴν φθορὰν γίνεσθαι καὶ πολὺ πρότερον τὴν γένεσιν
(C) ἐξ ἀπείρου αἰῶνος
(7) ἀνακυκλούμενων πάντων αὐτῶν.

A 1 = Diogenés Laertios, *Vitae philosophorum* II, 1, 1

- (1) Ἄναξιμανδρος Πραξιᾶδου Μιλήσιος.
(2) οὗτος ἔφασκεν ἀρχὴν καὶ στοιχεῖον τὸ ἄπειρον,
(3) οὐ διορίζων ἀέρα ἢ ὕδωρ ἢ ἄλλο τι.
(5,6) καὶ τὰ μὲν μέρη μεταβάλλειν,
(6) (C?) τὸ δὲ πᾶν ἀμετάβλητον εἶναι.

A 12 = Hermiás, *Irrisio gentilium philosophorum* 10 (D. 653)

- (1) ἀλλ' ὁ πολίτης αὐτοῦ (sc. τοῦ Θαλοῦ) Ἄναξίμανδρος
(3) τοῦ ὑδροῦ πρῆσβυτέραν ἀρχὴν
(A) εἶναι λέγει τὴν αἰθέρην κίνησιν καὶ ταύτην
(6) (A) τὰ μὲν γεννᾶσθαι τὰ δὲ φθείρεσθαι.

A 13 = Cicero, *Academica priora* II, 37, 118

- (4) is enim infinitatem naturae dixit esse
(5) e qua omnia gignerentur.

A 14 /1 = Aetios, *Placita philosophorum* I, 3, 3 (D. 277)

- (1) Ἄναξίμανδρος δὲ Πραξιάδου Μιλήσιος
(2) φησι τῶν ὄντων ἀρχὴν εἶναι τὸ ἄπειρον·
(6) (A?) ἐκ γὰρ τούτου πάντα γίνεσθαι καὶ εἰς τοῦτο πάντα φθείρεσθαι.
(5) διὸ καὶ γεννᾶσθαι ἀπείρους κόσμους
(6) καὶ πάλιν φθείρεσθαι εἰς τὸ ἐξ οὗ γίνεσθαι.
(E) λέγει γοῦν διότι ἀπέραντόν ἐστιν, ἵνα μηδὲν ἐλλείπη ἢ γένεσις ἢ ὑφισταμένη.
(3) ἀμαρτάνει δὲ οὗτος μὴ λέγων τί ἐστὶ τὸ ἄπειρον, πότερον ἀήρ ἐστὶν ἢ ὕδωρ ἢ γῆ ἢ ἄλλα τινὰ σώματα.
ἀμαρτάνει οὖν τὴν μὲν ἕλην ἀποφαινόμενος, τὸ δὲ ποιοῦν αἴτιον ἀναιροῦν. ὁ γὰρ ἄπειρον οὐδὲν ἄλλο ἢ ἕλη ἐστίν·
οὐ δύναται δὲ ἢ ἕλη εἶναι ἐνέργεια, ἐὰν μὴ τὸ ποιοῦν ὑποκέηται.

A 17 /1 = Augustinus, *De civitate dei* VIII, 2

- (3) non enim ex una re sicut Thales ex umore,
sed ex suis propriis principiis quasque res nasci putavit.
(2) quae rerum principia singularum esse credidit infinita,
(5) et innumerabiles mundos gignere et quaecumque in eis oriuntur
(6) eosque mundos modo dissolvi modo iterum gigni existimavit,
(7) quanta quisque aetate sua manere potuerit,

Simplikios, *In Arist. phys.* 41, 16

- ἀλλὰ καὶ τῶν μίαν καὶ κινουμένην λεγόντων
(1) Ἄναξίμανδρος ὁ Πραξιάδου Μιλήσιος
(4) ἄπειρόν τινα φύσιν ἄλλην οὐσαν
(3) τῶν τεττάρων στοιχείων
(2) ἀρχὴν ἔθετο,
(A) ἣς τὴν αἰθέρην κίνησιν αἰτίαν εἶναι τῆς τῶν οὐρανῶν γενέσεως ἔλεγεν,

A 9 /1 = Simplicios, *In Arist. phys.* 24, 13

Z těch, kdo říkají, že je (sc. počátek) jeden, pohyblivý a neomezený,

- (1) Anaximandros, syn Praxiadův, z Milétu, který byl Thalétovým nástupcem a žákem,
 - (2) řekl, že počátkem a prvkem jsoucích věcí je neomezeno, a jako první zavedl toto jméno „počátek“.
 - (3) Říká, že to není ani voda, ani nic jiného z takzvaných prvků,
 - (4) nýbrž nějaká jiná neomezená přirozenost,
 - (5) z níž vznikají všechny oblohy a světy v nich;
 - (6) z čeho je jsoucím věcem vznik, do toho se děje i zánik
- „podle nutnosti; neboť si navzájem platí pokutu a odplatu za bezprávi podle výměru času“,
- jak říká poněkud básnickými slovy.
- Je jasné, že když viděl vzájemnou přeměnu čtyř prvků, neuznal za vhodné učinit podkladem nějaký jeden z nich, nýbrž nějaký jiný mimo ně.
- (A) Nevytváří vznik
 - proměnou prvku,
 - (B) nýbrž oddělováním protikladů
 - (A) skrze věčný pohyb.
- Proto ho také Aristotelés přiřadil k těm kolem Anaxagory.

A 11 = Hippolytos, *Refutatio omnium haeresium* I, 6, 1 (D. 559 W. 10)

- (1) Thaletovým posluchačem byl pak Anaximandros. Anaximandros, syn Praxiadův, z Milétu
- (2) řekl, že počátkem jsoucích věcí je
- (4) jakási přirozenost „neomezeno“,
- (5) z níž vznikají oblohy a svět v nich.
- (C) Tato přirozenost je věčná a nestárnoucí
- (D) a obklopuje všechny světy.
- (7) A hovoří o čase, jako by bylo omezeno
- (6) vznikání, bytí a zánikání.
- (2) Řekl, že počátkem a prvkem jsoucích věcí je neomezeno, a jako první vyslovil jméno „počátek“.
- (A) Kromě toho řekl, že pohyb je věčný a jím dochází ke vznikání obloh.

A 10 = Pseudo-Plútarchos, *Strómateis* 2; fr. 179, 11 (D. 579)

- (1) Po něm Anaximandros, který byl druhem Thalétovým,
- (A) řekl, že neomezeno obsahuje veškerou příčinu vznikání a zánikání vesmíru,
- (5) a tvrdí, že z něho
- (B) se oddělily
- (5) oblohy a vůbec všechny světy, kterých je neomezeně.
- (6) A prohlásil, že zánik a mnohem dříve vznik se děje
- (C) od neomezeného věku,
- (7) zatímco všechny tyto (sc. věky) plynou v cyklech.

A 1 = Diogenés Laertios, *Vitae philosophorum* II, 1, 1

- (1) Anaximandros, syn Praxiadův, z Milétu.
- (2) Právil, že počátkem a prvkem je neomezeno,
- (3) ale neurčil, že je to vzduch, voda nebo něco jiného.
- (5,6) A říká, že části se sice mění,
- (6) (C?) ale celek je neměnný.

A 12 = Hermiás, *Irrisio gentillium philosophorum* 10 (D. 653)

- (1) Ale jeho (sc. Thalétův) spoluobčan Anaximandros
- (3) říká, že počátkem starším než vlhkost
- (A) je věčný pohyb a jím
- (6) (A) jedny (věci) vznikají a druhé zanikají.

A 13 = Cicero, *Academica priora* II, 37, 118

- (4) Právil totiž, že přirozenost je neomezená,
- (5) z ní všechno vzniká.

A 14 /1 = Aetios, *Placita philosophorum* I, 3, 3 (D. 277)

- (1) Anaximandros, syn Praxiadův, z Milétu
- (2) tvrdil, že počátkem jsoucích věcí je neomezeno,
- (6) (A?) neboť z něj všechno vzniká a do něj všechno zaniká.
- (5) Proto vznikají (počtem) neomezené světy
- (6) a znovu zanikají do toho, z čeho vznikají.
- (E) Říká, že je nekonečné proto, aby zásoba vzniku nikterak nechyběla.
- (3) Zanedbává však to, aby řekl, co to neomezeno je. Zdali je to vzduch nebo voda nebo nějaké jiné těleso. Chybuje tedy, když prohlašuje (za počátek) látku, avšak aktivní příčinu pomíjí. Vždyť neomezeno není nic jiného než látka. Látka však nemůže být skutečností, pokud nepřistoupí něco aktivního.

A 17 /1 = Augustinus, *De civitate dei* VIII, 2

- (3) Neboť se domníval, že věci nevznikají z jedné věci, jako se to domníval Thalés o vlhkosti, nýbrž že každá vzniká ze svých vlastních počátků.
- (2) Věřil, že tyto počátky jednotlivých věcí jsou (počtem) neomezené
- (5) a dávají vznikat nesčetným světům a všemu, co vzniká v nich.
- (6) Měl za to, že tyto světy tu zanikají, tu opět vznikají,
- (7) podle věku, po který je každý z nich schopen přetrvat.

Simplikios, *In Arist. phys.* 41,16

Avšak z těch, kteří říkali, že (sc. neomezený počátek) je jeden a pohyblivý,

- (1) Anaximandros, syn Praxiadův, z Milétu
- (4) předpokládal, že nějaká jiná neomezená přirozenost
- (3) než čtyři prvky
- (2) je počátkem,
- (A) jehož věčný pohyb je příčinou vzniku obloh.

Z provedeného srovnání můžeme čerpat mnohem více informací, než lze v této studii využít. Nebudeme se tu proto zabývat ani rozbořem celků jednotlivých referátů, ani zkoumáním a srovnáváním jednotlivých manifestací segmentů. Zaměříme se čistě na vztah: Simplikiův referát vs. ostatní doxografie.

Nejprve si položíme otázku: **Co má ostatní doxografie navíc oproti Simplikiovi?**

Není toho mnoho. Simplikiův referát je nejzachovalejším a nejkompletnějším referátem, i když ne referátem úplným. Neobjevují se v něm tři segmenty doložené z další doxografie: segmenty (C), (D) a (E). Tyto segmenty ovšem nejsou doloženy v doxografii nijak zvlášť dobře (v případě segmentů (D) a (E) se vyskytují dokonce pouze jednou). Přesto lze soudit, že se v Theofrastovi objevovaly. Segmenty (C) a (D) stojí totiž v Hippolytovi a Hippolytův referát je druhý nejspolehlivější hned po Simplikiovi (srov. rozsáhlé shody se Simplikiem). V některých svých referátech je Hippolytos dokonce nejvěrnější reprezentací Theofrasta, kterou máme (i v porovnání se Simplikiem). Proto jeho segmenty (C) a (D) lze považovat za spolehlivé. Problém segmentu (E) je složitější a nebudeme ho zde diskutovat (srov. k němu A15 = Aristotelés, *Phys.* III, 4, 203b18; A17/5 = Simplikios, *In Arist. de caelo* 615,13). Každopádně se ukazuje, že Simplikios nezaznamenal Theofrastův referát celý. Vzhledem k tomu, že segmenty absentující u Simplikia jsou i jinak málo doloženy, musely v Theofrastovi stát na nějakém méně exponovaném místě, tj. spíše v pozdějších pasážích referátu.

Druhou nabízející se otázkou je: **Co obsahuje Simplikiův referát navíc oproti ostatní doxografii?**

- (I) V první řadě je to úvodní formule, která určuje typ Anaximandrova počátku. Tato formule se mimo Simplikiův reprezentativní referát objevuje už zase jen v Simplikiovi (poslední uváděný referát).
- (II) Vlastní jádro Anaximandrova citátu.
- (III) Několik vět stojících bezprostředně po Anaximandrově citátu.
- (IV) Závěrečná věta Simplikiova referátu.

Tyto jmenované okruhy zároveň vymezují text, který je potenciálně Simplikiův vlastní. Současně je však zřejmé, že nemusí být Simplikiovým textem reálně. Evidentní je to na příkladu jádra Anaximandrova citátu (II), které rozhodně nemůžeme připsat Simplikiovi, přestože se v ostatní doxografii už znovu neobjevuje. (Simplikios sám ho sem nemohl dodat, protože začátek a konec citátu jsou v doxografii doloženy.) Příklad Anaximandrova citátu nám tak ukazuje, že ze samotného srovnání theofrastovských referátů nelze mít ještě pozitivní evidenci o tom, co je Simplikiovo. Získáváme pouze pozitivní evidenci o tom, co Simplikiovo není.

Položíme si ještě jednu otázku: **V čem se Simplikios s ostatní doxografií shoduje?**

Tato otázka se na první pohled může zdát zbytečná, neboť shody ukázalo už provedené srovnání. Povšimněme si ale shod, které jsou nejmarkantnější. Nejvíce se Simplikios shoduje s Hippolytem. Když u obou srovnáme texty segmentů (2), (4) a (5), vidíme, že shoda tu jde do míry prakticky absolutní. Takováto míra shody je reálně možná pouze v tom případě, že se tu u obou autorů setkáváme přímo s textem předlohy (s jejím přesným opisem). V těchto segmentech se nám tedy odhaluje vrstva, která leží přímo pod Simplikiovou textovou vrstvou.⁸ A na základě provedeného srovnání z ní můžeme odhalit ještě mnohem více.

⁸ Svou jistotu můžeme čerpat z toho, že Simplikios je o několik století mladší než Hippolytos. Vzhledem k tomu, že Hippolytos uvádí některé méně rozvinuté podoby segmentů, je vyloučeno, aby Simplikios čerpal z Hippolyta – musí tu tedy být společná předloha.

Segmenty (1) – (7)

Všechny číselné segmenty se u Simplikia nacházejí v nejkompletnější podobě z celé ostatní doxografie. V ostatních referátech je najdeme buď v takřka nezměněné podobě, nebo torzovitě, přičemž jeden doxograf často převezme jednu část segmentu, jiný zas jinou. Takto valná většina segmentů odkazuje k podobě, kterou nacházíme u Simplikia. Vidět je to zvláště na segmentech (1), (2), (4), (6), ale platí to i o zbylých.

Simplikiův referát navíc vypadá velmi kompaktně, kdežto odchylky ostatních referátů působí tak, jako by tuto kompaktnost jen rozbíjely. Ať už příslušný referát přerušuje sled Simplikiových segmentů kdekoli, žádný jiný referát ho nepřerušuje na stejném místě a stejným segmentem. Ze vzájemného srovnání plyne, že v Simplikiově referátu nelze najít žádnou mezeru, kde by bylo patrné, že Simplikios něco vypustil. Potvrdíme si to, když budeme u všech doxografů sledovat, které segmenty se k sobě vážou.

Můžeme začít od segmentů (4) a (5). Pokud se u kohokoli objeví segment (4), vždy stojí před segmentem (5) (u Simplikia, Hippolyta, Cicera). Podobnost spojení těchto dvou segmentů u Simplikia a Hippolyta jde tak daleko, že není možné, aby nebyly takto spojeny i v předloze.

Segmenty (5) a (6) sousedí u všech, u koho se objevují (Simplikios, Pseudo-Plútarchos, Aetios, Augustinus). Pouze Hippolytos mezi ně klade segmenty (C) a (D), avšak jeho text se tím stává od tohoto místa nesouvislý. Proto lze předpokládat, že i segmenty (5) a (6) patřily původně k sobě. Mezi segmentem (6) a (7) je pak sice u všech mimo Simplikia vypuštěn „citát“, ale i zde je patrné, že tyto dva segmenty patří k sobě (srov. Simplikios, Hippolytos, Pseudo-Plútarchos, Augustinus). Tím je vytvořen kompaktní celek segmentů (4) – (5) – (6) – (7).

Pokud jde o segmenty (1) – (2) – (3), ty najdeme v tomto sepětí krom Simplikia jen u Diogena Laertia, avšak vzájemná návaznost těchto tří segmentů se prokazuje i u ostatních (viz Hippolytos, Hermiás, Aetios, Augustinus, Simplikios 2). Tím je tedy vytvořen druhý blok segmentů.

Máme tu tedy dva nerozbitné bloky segmentů (1-2-3) a (4-5-6-7). U Simplikia jsou přitom segmenty (3) a (4) propojeny natolik pevně a nehledaně, že ani nelze uvažovat o tom, že by mezi nimi Simplikios něco vypouštěl. Propojení obou segmentových bloků se navíc potvrzuje nepřímě i u Hippolyta a dalších.

Naše srovnání tedy prokazuje s vysokou mírou jistoty to, co dosavadní badatelé mohli pouze předpokládat: že Simplikios je v rozsahu segmentů (1) – (7) totožný s předlohou všech ostatních referátů.

Nyní je otázka: Kdo byl touto předlohou? Byl jí přímo Theofrastos? To se vcelku nabízí. Ale proti tomu stojí závažný argument: Když si srovnáme rozsáhlý dochovaný zlomek přímo z Theofrasta (z jeho šestnáctého svazku *O vnímání a vnímatelném*) se Simplikiovými theofrastovskými referáty (z prvního Theofrastova svazku), dospíváme k tomu, že prvně jmenovaný text je bezkonkurenčně rozpracovanější. Musí se tu tedy jednat o dvě různé verze Theofrasta, a Simplikiovy referáty tedy nejsou totožné s Theofrastovým původním textem (Kirkův argument).⁹

Jestliže Simplikiusův referát není totožný s Theofrastovým původním textem, musí být totožný s jinou předlohou, která byla velmi rozšířena, když z ní čerpají všichni. Takovouto předlohou mohl být dvousvazkový výtah z *Názorů fyziků*,¹⁰ který údajně pořídil sám Theofrastos. Je pravděpodobné, že se doxografové, jestliže měli na výběr, uchýlovali ke kratší verzi Theofrasta, neboť jejich ambice nebo možnosti nebyly tak veliké, aby pořizovali výtahy z plné verze. Každopádně v rozmezí Simplikiových segmentů (1) – (7) nacházíme text výtahu z Theofrasta, který byl předlohou ostatním doxografům.

⁹ Srov. Kirk, G. S., Raven, J. E., Schofield, M., cit. d., s. 137.

¹⁰ Diogenés Laertios ho dokonce označuje za jednosvazkový (*Vitae philosophorum* V, 48,17).

Tento text, jak už jsme na to poukázali, se nevyčerpával těmito sedmi segmenty, podle všeho pokračoval dál. Avšak přesný opis tohoto pokračování nenacházíme už v žádném referátu. Simplikiův referát A9/1 obsahuje z těchto následujících segmentů pouze dva: (A) a (B).

Segmenty (A) a (B)

Na rozdíl od číselných segmentů se segmenty (A) a (B) podle všeho nenacházejí v Simplikiově referátu A9/1 ve své původní podobě.

Segment (A) patří v rámci doxografie k nejlépe doloženým segmentům; vše nasvědčuje tomu, že jeho původní podobu nejlépe odráží jeho manifestace z druhé verze Simplikia (v našem přehledu referátů stojí na konci). V ní se totiž objevují tyto prvky: „věčný pohyb“, „příčina“, „vznik“, „oblohy“ („věčný pohyb [neomezena] je příčinou vzniku obloh“). Každá další verze pak minimálně jeden prvek vynechává: Hippolytos vynechává „příčinu“, Pseudo-Plútarchos vynechává „věčný pohyb“ a Hermiás a Simplikios 1 vynechávají „příčinu“ a „oblohy“.

Segment (B) nacházíme jen u Simplikia 1 a Pseudo-Plútarcha. U obou těchto referentů se objevuje v blízkosti segmentu (A).

O segmentech (A) i (B) tak, jak se nacházejí v Simplikiově referátu A9/1, se někdy tvrdí, že pocházejí z Aristotela. To proto, že věta, která po nich následuje, k Aristotelovi výslovně odkazuje: „Proto ho také Aristotelés přiřadil k těm okolo Anaxagory.“

U segmentu (A) však jeho theofrastovský původ prokážeme snadno:

- 1) Aristotelés sám Anaximandroví myšlenku věčného pohybu nikde nepřipisuje; alespoň ne jmenovitě.
- 2) Existuje sice text, kde Aristotelés myšlenku věčného pohybu přisuzuje stoupencům nesčetných a stále vznikajících a zanikajících světů (*Phys.* 250b18), avšak je nepravděpodobné, že by Simplikios čerpal odtud a spojil tuto neadresnou zmínku s jiným Aristotelovým místem, odkud by zas čerpal segment (B) (*Phys.* 187a20). Mnohem pravděpodobnější je, že vycházel z Theofrasta, kterého měl v tu chvíli před sebou (jestliže z něj čerpal předchozích 7 segmentů) – v Theofrastovi pak segment (A) prokazatelně byl.
- 3) Sám Simplikios měl evidentně text tohoto segmentu k dispozici, jak se ukazuje v jeho druhém referátu.

Hůře už se prokazuje theofrastovský původ u Simplikiova segmentu (B) – „oddělování protikladů“. Poslední věta Simplikiova referátu totiž neomylně odkazuje na Aristotelovu pasáž, kde je Anaximandros na základě *oddělování protikladů* přiřazen k Anaxagorovi (A9/3 = Aristotelés, *Phys.* 187a20). Přesto existují náznaky, že by i tento segment mohl vycházet z Theofrasta nebo že by k Theofrastovi mohl Simplikios při jeho psaní přihlížet:

- 1) Aristotelés použil v souvislosti s Anaximandrem termínu *ἐκκρίνεσθαι* (vydělovat se), kdežto Theofrastos musel pro Anaximandra používat termín *ἀποκρίνεσθαι* (oddělovat se). Takto se totiž vyjadřuje jak Pseudo-Plútarchos v segmentu (B), tak dvakrát Hippolytos mimo referát o počátku (A11,4;7). Simplikios ve svém komentáři přitom použil právě sloveso *ἀποκρίνεσθαι*.
- 2) Pseudo-Plútarchův referát, ve kterém se segmenty (A) i (B) objevují, by mohl naznačovat, že tyto segmenty mohly být u Theofrasta propojeny stejným způsobem jako v Simplikiově komentáři. U Pseudo-Plútarcha se totiž objevují tyto dva segmenty rovněž v bezprostřední blízkosti a segment (B), oddělování, je tu dokonce spojen se vznikem obloh, což je téma, které se objevuje jen v segmentu (5) a v segmentu (A).

Tolik tedy můžeme připsat s jistotou (nebo v posledním případě s relativní jistotou) Theofrastovi. Nyní se budeme věnovat vymezení a výkladu toho, co můžeme s jistotou připsat Simplikiovi.

SIMPLIKIOVSKÁ ROVINA

Odlišit ve zlomku A9/1 text Simplikia od Theofrasta je proto tak nesnadné, že oba tito filozofové byli silně ovlivněni Aristotelem. Theofrastos byl Aristotelovým přímým žákem, Simplikios byl sice příslušníkem jiné filozofické školy (novoplatónské Akademie) a od Aristotela byl vzdálen bezmála 1000 let, ale čtyři z pěti jeho dochovaných spisů jsou komentáře Aristotela, a to velmi důkladné a cenné komentáře.

Proto není snadné vést dělicí čáru mezi Theofrastem a Simplikiem, ať už se setkávají v jakémkoli textu. Jejich způsob filozofického uvažování je podobný a termíny, které používají, se rozsáhle kryjí. A tak přestože byly v rámci zlomku A9/1 učiněny pokusy odlišit Theofrasta a Simplikia na základě jazyka (konkrétně na základě stylistických diferencí),¹¹ postrádají tyto pokusy průkaznost, neboť jakékoli identifikované simplikiovské prvky mohou být vždy jen Simplikiovou drobnou reformulací Theofrasta – jako je tomu třeba v případě segmentu (A). Touto cestou tedy není možné bezpečně stanovit, co je Simplikiovo.

My se při svém důkazu vydáme jinou cestou: prozkoumáme organizaci a širší intenci Simplikiovy pasáže, v níž se referát o Anaximandroví (A9/1) nachází.

Nejprve si musíme uvědomit, v jakém typu textu se referát A9/1 objevuje. Simplikios totiž tento referát uvádí v rámci svého *Komentáře k Aristotelově Fyzice*. Výkladový postup tohoto komentáře je zcela typický: Simplikios postupně (od začátku do konce) prochází Aristotelovou Fyzikou a zastavuje se u jejích jednotlivých formulací, vět, příp. celých pasáží. Tyto pasáže pak vykládá, parafrázuje, rozšiřuje o související informace, uvádí k nim konkrétní příklady, polemizuje s jinými komentátory atd.

Při procházení Aristotelovou *Fyzikou* Simplikios narazil na místo, kde Aristotelés rozděljuje typy počátku (*Phys.* 184b15). Aristotelés na tomto místě prohlásil, že počátek je buď **jeden**, a to **nehybný** (Parmenidés), nebo **pohyblivý** (fyzikové: vzduch, voda), nebo je počátků **více** a pak je jejich počet **omezený** (jeden [?], dva, tři, čtyři, nebo jiný počet), nebo **neomezený** (Démokritos). (Příklady, které jsme uvedli v závorkách, uvádí sám Aristotelés. Povšimněme si, že filozofy tvrdící, že počátek je jeden a pohyblivý, Aristotelés nazval jako *fyziky*.)

Simplikios na toto kratičké Aristotelovo rozlišení zareagoval rozsáhlou doxografickou pasáží, která je ještě uvozena delší úvahou o tom, jak podle počátků klasifikovat filozofy. V této klasifikační úvaze si Simplikios klade otázky ohledně adekvátnosti klasifikace (adekvátnost klasifikačních pojmů, adekvátnost přiřazení daných filozofů k těmto pojmům), problematizuje různá pojmově-klasifikační rozlišení, polemizuje s pojetím jiných komentátorů atd.

Ve chvíli, kdy Simplikios dospěl k definitivní podobě svého klasifikačního schématu, začal toto schéma naplňovat referáty o jednotlivých filozofech (tj. demonstrovat toto schéma na konkrétních příkladech). Nejprve (podobně jako Aristotelés) promluvil o filozofech učících o jednom nehybném počátku. Pak následovala pasáž o filozofech s jedním pohyblivým počátkem – to je skupina referátů, která nás bude zajímat – a dále Simplikiov text pokračoval pasáží o filozofech, u nichž najdeme počátků více.

Pasáž s referáty o „fyzicích“ (jeden pohyblivý počátek), v níž se objevuje referát o Anaximandroví, si teď uvedeme. Tato pasáž nám bude, podobně jako theofrastovské srovnání, východiskem pro vícero argumentů. Pro zvýraznění struktury a opakujících se jevů v textu, jsme jej vizuálně rozčlenili. Sám Simplikios tento svůj text vizuálně členil pouze na dva odstavce (odstavec s fyziky kladoucími jeden, pohyblivý a **omezený** počátek a odstavec s fyziky kladoucími jeden, pohyblivý a **neomezený** počátek). My jsme text rozčlenili na referáty k jednotlivým filozofům a v rámci nich jsme ještě rozlišili část výkladovou a komentářovou. Komentáře jsme označili červenou barvou, vsuvky pak zelenou, oranžově jsou zvýrazněny klasifikační informace. Modré podtržené výrazy jsou tzv. textové *konektory* (prostředky zajišťující textovou koherenci, spojitost textu). Se všemi zvýrazněnými úseky máme své speciální záměry, které budou vyloženy dále.

¹¹ Hölscher, U., cit. d., s. 259.

(Thalés a Hippón – výklad/komentář)

Τῶν δὲ μίαν καὶ κινουμένην λεγόντων τὴν ἀρχὴν, οὓς καὶ φυσικούς ἰδίως καλεῖ, οἱ μὲν πεπερασμένην αὐτὴν φασιν, ὡςπερ Θαλῆς μὲν Ἐξαμίου Μιλήσιος καὶ Ἴππων, ὃς δοκεῖ καὶ ἄθεος γεγονέναι, ὕδωρ ἔλεγον τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν φαινομένων κατὰ τὴν αἴσθησιν εἰς τοῦτο προαχθέντες. καὶ γὰρ τὸ θερμὸν τῆ ὑγρῆ ζῆ καὶ τὰ νεκρούμενα ξηραίνεται καὶ τὰ σπέρματα πάντων ὑγρὰ καὶ ἡ τροφή πᾶσα χυλώδης· ἐξ οὗ δὲ ἐστὶν ἕκαστα, τούτῳ καὶ τρέφεσθαι πέφυκεν· τὸ δὲ ὕδωρ ἀρχὴ τῆς ὑγρῆς φύσεώς ἐστὶ καὶ συνεκτικὸν πάντων. διὸ πάντων ἀρχὴν ὑπέλαβον εἶναι τὸ ὕδωρ καὶ τὴν γῆν ἐφ' ὕδατος ἀπεφῆναντο κείσθαι.

(Thalés – vsuvka)

Θαλῆς δὲ πρῶτος παραδέδοται τὴν περὶ φύσεως ἱστορίαν τοῖς Ἑλλησιν ἐκφῆσαι, πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων προγεγονότων, ὡς καὶ τῆ Θεοφράστῳ δοκεῖ, αὐτὸς δὲ πολὺ διενεργῶν ἐκείνων, ὡς ἀποκρύβει πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ· λέγεται δὲ ἐν γραφαῖς μηδὲν καταλιπεῖν πλὴν τῆς καλουμένης Ναυτικῆς ἀστρολογίας.

(Hérakleitos a Hippasos – výklad)

Ἴππασος δὲ ὁ Μεταποντίνος καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος ἐν καὶ οὗτοι καὶ κινούμενον καὶ πεπερασμένον, ἀλλὰ πῦρ ἐποίησαν τὴν ἀρχὴν καὶ ἐκ πυρὸς ποιοῦσι τὰ ὄντα πυκνῶσαι καὶ μαλῶσαι καὶ διαλύουσι πάλιν εἰς πῦρ, ὡς ταύτης μιᾶς οὐσης φύσεως τῆς ὑποκειμένης· πυρὸς γὰρ ἀμοιβὴν εἶναι φησὶν Ἡράκλειτος πάντα. ποιεῖ δὲ καὶ τάξιν τινὰ καὶ χρόνον ὀρισμένον τῆς τοῦ κόσμου μεταβολῆς κατὰ τινὰ εἰμαρμένην ἀνάγκην.

(Hérakleitos a Hippasos – komentář)

καὶ δῆλον ὅτι καὶ οὗτοι τὸ ζυρογόνον καὶ δημιουργικὸν καὶ πεπτικὸν καὶ διὰ πάντων χωροῦν καὶ πάντων ἀλλοιωτικὸν τῆς θερμότητος θεασάμενοι ταύτην ἔσχον τὴν δόξαν· οὐ γὰρ ἔχομεν ὡς ἄπειρον τιθεμένων αὐτῶν. ἔτι δὲ εἰ στοιχεῖον μὲν τὸ ἐλάχιστόν ἐστιν ἐξ οὗ γίνεται τὰ ἄλλα καὶ εἰς ὃ ἀναλύεται, λεπτομερέστατον δὲ τῶν ἄλλων τὸ πῦρ, τοῦτο ἂν εἴη μάλιστα στοιχεῖον. καὶ οὗτοι μὲν οἱ ἐν καὶ κινούμενον καὶ πεπερασμένον λέγοντες τὸ στοιχεῖον.

(Anaximandros – výklad)

Τῶν δὲ ἐν καὶ κινούμενον καὶ ἄπειρον λεγόντων Ἀναξίμανδρος μὲν Πραξιάδου Μιλήσιος Θαλοῦ γενόμενος διάδοχος καὶ μαθητῆς ἀρχὴν τε καὶ στοιχεῖον εἴρηκε τῶν ὄντων τὸ ἄπειρον, πρῶτος τοῦτο τὸννομα κομίσας τῆς ἀρχῆς. λέγει δ' αὐτὴν μήτε ὕδωρ μήτε ἄλλο τι τῶν καλουμένων εἶναι στοιχείων, ἀλλ' ἑτέραν τινὰ φύσιν ἄπειρον, ἐξ ἧς ἅπαντας γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς κόσμους· ἐξ ἧν δὲ ἡ γένεσις ἐστὶ τοῖς οὐσί, καὶ τὴν φθορὰν εἰς ταῦτα γίνεσθαι κατὰ τὸ χρεῖον. διδόναι γὰρ αὐτὰ δίκην καὶ τίσιν ἀλλήλοισ τῆς ἀδικίας κατὰ τὴν τοῦ χρόνου τάξιν, ποιητικωτέροις οὕτως ὀνόμασιν αὐτὰ λέγων·

(Anaximandros – komentář)

δῆλον δὲ ὅτι τὴν εἰς ἀλλήλα μεταβολὴν τῶν τεττάρων στοιχείων οὗτος θεασάμενος οὐκ ἠξίωσεν ἐν τούτων ὑποκειμένον ποιῆσαι, ἀλλὰ τι ἄλλο παρὰ ταῦτα. οὗτος δὲ οὐκ ἀλλοιούμενον τοῦ στοιχείου τὴν γένεσιν ποιεῖ, ἀλλ' ἀποκρινομένων τῶν ἐναντίων διὰ τῆς ἀιδίου κινήσεως· διὸ καὶ τοῖς περὶ Ἀναξαγόραν τοῦτον ὁ Ἀριστοτέλης συντάξεν.

(Anaximénés – výklad)

Ἀναξίμενης δὲ Εὐρυστράτου Μιλήσιος, ἑταῖρος γεγονὸς Ἀναξίμανδρου, μίαν μὲν καὶ αὐτὸς τὴν ὑποκειμένην φύσιν καὶ ἄπειρόν φησιν ὡςπερ ἐκεῖνος, οὐκ ἀόριστον δὲ ὡςπερ ἐκεῖνος, ἀλλὰ ὀρισμένην, ἀέρα λέγων αὐτήν· (...)

(Diogenés – výklad)

καὶ Διογένης δὲ ὁ Ἀπολλωνιάτης (...). τὴν δὲ τοῦ παντὸς φύσιν ἀέρα καὶ οὗτός φησιν ἄπειρον εἶναι καὶ αἰδίον, ἐξ οὗ πυκνουμένου καὶ μανουμένου καὶ μεταβάλλοντος τοῖς πάθεσι τὴν τῶν ἄλλων γίνεσθαι μορφῆν.

(Diogenés – vsuvka)

καὶ ταῦτα μὲν Θεόφραστος ἱστορεῖ περὶ τοῦ Διογένους, καὶ τὸ εἰς ἐμὲ ἔλθον αὐτοῦ σύγγραμμα Περὶ φύσεως ἐπιγεγραμμένον ἀέρα σαφῶς λέγει τὸ ἐξ οὗ πάντα γίνεται τὰ ἄλλα. Νικόλαος μέντοι τοῦτον ἱστορεῖ μεταξὺ πυρὸς καὶ ἀέρος τὸ στοιχεῖον τίθεσθαι.

(Anaximénés a Diogenés – komentář)

καὶ οὗτοι δὲ τὸ εὐπαδὲς καὶ εὐαλλοιώτων τοῦ ἀέρος εἰς μεταβολὴν ἐπιτηδεῖως ἔχειν ἐνόμισαν·

(země – komentář)

διὸ τὴν γῆν δυσκίνητον καὶ δυσμετάβλητον οὖσαν οὐ πᾶν τι ἠξίωσαν ἀρχὴν ὑποθέσθαι·

(závěr)

καὶ οὕτως μὲν οἱ μίαν λέγοντες τὴν ἀρχὴν διηρέθησαν.

Simplikios, *In Arist. phys.* 23,21 – 25,13

(Thalés a Hippón – výklad/komentář)

Z těch, kteří mluví o počátku jako o jednom a pohyblivém a které označuje (Aristotelés) svým vlastním způsobem jako fyziky, jedni hovoří o omezeném počátku, jako třeba Thalés Examyův z Milétu a Hippón, u nějž se zdá, že se stal i bezbožným. Říkají, že voda je počátkem, k čemuž byli dovedeni smyslovým vnímáním na základě jevů. Teplo totiž žije vlhkem, zatímco mrtvé vysychá; semena všech živočichů jsou vlhká a veškerá potrava šťavnatá. Z čeho jsou všechny věci, tím se přirozeně i živí. Voda je počátkem vlhké přirozenosti a drží vše pohromadě/spojuje vše. Proto věřili, že počátkem všeho je voda, a tvrdili, že země leží na vodě.

(Thalés – vsuvka)

Traduje se, že Thalés byl první, kdo Řekům objevil zkoumání přírody. Měl sice mnoho předchůdců, jak míní i Theofrastos, ale vynikl nad nimi natolik, že zastínil všechny před sebou. Říká se, že nezanechal žádné spisy, mimo takzvané *Námořní astrologie*.

(Hérakleitos a Hippasos – výklad)

Hippasos z Metapontia a Hérakleitos z Efesu – **i tito** učinili počátkem jedno, pohyblivé a omezené, avšak (byl to) oheň a z ohně tvoří zhušťováním a zředováním jsoucí věci a opět je do ohně rozkládají, protože tato podkládající přirozenost je jedna. Hérakleitos říká, že „všechno je směnou ohně“. Dává přeměně světa jakési pořadí/výměr a ohraničený čas podle jakési osudové nutnosti.

(Hérakleitos a Hippasos – komentář)

A je jasné, že **i tito**, když viděli schopnost tepla plodit živočichy, být aktivní, způsobovat zrání, prostupovat skrze vše a měnit vše, pojali tento názor. Neboť se nesetkáme s tím, že by kladli neomezené. Mimoto jestliže prvek, z kterého vznikají ostatní věci a do kterého se rozkládají, je tím nejmenším,¹² potom mezi ostatními je z nejjmenějších částí oheň a ten by měl být nejspíš prvkem. Tito tedy říkají, že prvek je jeden, pohyblivý a omezený.

(Anaximandros – výklad)

Z těch, kteří říkají, že je jeden, pohyblivý a neomezený, Anaximandros, syn Praxiadův z Milétu, který byl Thalétoým nástupcem a žákem, pravil, že počátek a prvek jsoucích věcí je neomezené, a jako první zavedl toto jméno „počátek“. Říká, že to není ani voda, ani něco jiného z takzvaných prvků, nýbrž nějaká jiná neomezená přirozenost, ze které vznikají všechny oblohy a světy v nich. Z čeho je jsoucím věcem vznik, do toho se děje i zánik podle nutnosti, neboť si navzájem platí pokutu a odplatu za bezprávi podle výměru času, jak říká slovy poněkud básnickými.

(Anaximandros – komentář)

Je jasné, že když viděl přeměnu čtyř prvků do sebe navzájem, neuznal za vhodné učinit podkladem nějaký jeden z nich, nýbrž nějaký jiný mimo ně. Nevytváří však vznik proměnou prvku, nýbrž oddělováním protikladů skrze věčný pohyb. Proto ho také Aristotelés přiřadil k těm okolo Anaxagory.

(Anaximénés – výklad)

Anaximénés, syn Eurystratův, z Milétu, který byl druhem Anaximandra – **i on** pravil **jako onen**, že podkládající přirozenost je jedna a neomezená, ne však neurčitá, **jako** (pravil) **onen**, nýbrž určitá; a říkal, že je to vzduch. (...)

(Diogenés – výklad)

A Diogenés z Apollónie (...). **I ten** pravil, že přirozenost veškerenstva je vzduch, **neomezený a věčný**, z něhož zhušťováním a zředováním a změnou stavů vzniká podoba ostatních věcí.

(Diogenés – vsuvka)

Toto o Diogenovi zaznamenává Theofrastos. I ke mně se dostal jeho (Diogenův) spis *O přírodě*, kde napsal jasně, že je to vzduch, z čeho vznikají všechny ostatní věci. Níkoláos ovšem zaznamenává to, že (Diogenés) klade (svůj) prvek mezi oheň a vzduch.

(Anaximénés a Diogenés – komentář)

I tito měli za to, že nestálost a snadná proměnlivost vzduchu jsou pro přeměnu vhodné.

(země – komentář)

Protože země je nepohyblivá a nepřeměňující se, (fyzikové) vůbec neuznali za vhodné klást ji jako počátek.

(závěr)

A takto jsou rozděleni ti, kteří říkají, že je počátek jeden.

¹² Jde o aristotelskou úvahu: Prvek by měl být tím posledním, nejelementárnějším, z čeho se všechno skládá a do čeho se všechno rozkládá. Měl by proto být tou nejjednodušší, a tedy *nejmenší* jednotkou (tím, co už samo nejde rozložit). Z takovýchto nejmenších jednotek – nejjemnějších částí – se pak skládá oheň.

Zaměříme se nejprve na červené, komentářové texty. Je patrné, že mají společné prvky. Například komentář k Anaximandroví a komentář k Hérakleitovi a Hippasovi jsou uvozeny v podstatě totožnou formulací:

Hérakleitos a Hippasos:

καὶ δῆλον ὅτι καὶ οὗτοι... θεασάμενοι
A je jasné, že když viděli...

Anaximandros:

δῆλον δὲ ὅτι... οὗτος θεασάμενος
Je jasné, že když viděl...

Ale to není jediná shoda těchto dvou textů. Oba texty také analogicky vysvětlují motivy, které příslušného filozofa vedly k volbě jeho počátku – a toto vysvětlení motivů je jádrem prakticky všech komentářových textů. Většina z těchto textů toto vysvětlení podává výčtem vlastností, které příslušný prvek učinily v očích filozofa příhodným k roli počátku. I komentář k zemi, kterou si dle Simplicia nikdo nezvolil, postupuje stejným způsobem. V prvních třech komentářích se také zdůrazňuje, že filozofové si svůj počátek volili na základě smyslového pozorování (viz zejm. Thalés a Hippón). Společné rysy komentářů můžeme vyjádřit následující tabulkou:

Komentář:	„je jasné“	smyslové vnímání	výčet vlastností počátku	zdůvodnění volby počátku
Thalés a Hippón		✓	✓	✓
Hérakleitos a Hippasos	✓	✓	✓	✓
Anaximandros	✓	✓		✓
Anaximenés a Diogenés			✓	✓
země			✓	✓

Je vidět, že shody mezi komentáři jsou jednak na rovině formulační („je jasné“), dále na rovině strukturace textu (výčet vlastností počátku) a také na rovině komunikačního cíle (zdůvodnění volby počátku). To několikanásobně dokazuje, že autorem všech komentářů je jeden člověk.

Stále však není dokázáno, že tímto člověkem je Simplikios. Tento důkaz bude věci následující argumentace:

1) Nejprve se podívejme na vsuvky (zeleně). V textu jsou dvě a v obou se vyskytuje Theofrastovo jméno. Je tedy zřejmé, že v obou hovoří sám Simplikios, a nikoli Theofrastos. Poprvé se vsuvka objevuje po referátu o Thalétovi a Hippónovi. Mj. se v ní říká: „Měl sice mnoho předchůdců, jak míní *i Theofrastos*, ale vynikl nad nimi...“ Ze způsobu, jakým Simplikios o Theofrastovi píše, nijak nevysvětluje, že by Theofrastos byl autorem, který před chvílí dohovořil – spíše naopak (je to zjevné zvláště při přečtení celého kontextu výše). Tato věc však samozřejmě sama o sobě nemá dostatečnou průkaznost.

Jinak je tomu ale v případě druhé, diogenovské, vsuvky, která se objevuje mezi výkladem o Diogenovi a komentářem k Anaximenovi a Diogenovi společně. V této vsuvce Simplikios výslovně ukončí pasáž čerpanou z Theofrasta, potvrdí Theofrastovu informaci o Diogenově počátku vlastní četbou Diogena a zapojuje v tomto směru s komentátorem Níkoláem.

(Jedná se o předejru polemiky o povahu Diogenova počátku, kterou Simplicios rozvine až později, *In Arist. phys.* 151,20 nn.)¹³ Teprve poté se objevuje komentář k Anaximenovi a Diogenovi. Komentář tedy nastupuje až ve chvíli, kdy Simplicios ukončil výpisek z Theofrasta, a stojí už ve sféře toho, co říká Simplicios sám. Ukazuje se tu tedy, že příslušný komentář nepatří k Theofrastovu referátu.

I o tomto závěru by mohly být pochybnosti (Simplicios mohl svou vsuvkou Theofrastův komentář pouze odsunout), a proto uveďme další argumenty, které nám dodají plnou jistotu.

2) V citované pasáži se ustavičně opakují klasifikační informace (oranžově). Vidíme je na úvod každé výkladové části referátu a dvakrát také jako závěr k určité skupině referátů. Každá klasifikační informace o počátku je sestavena z alternativ: jeden – mnoho, nehybný – pohyblivý, omezený – neomezený. Ačkoli takováto klasifikace není Theofrastovu historicko-filozofickému způsobu uvažování cizí (srov. např. úvod k jeho *O vnímání a vnímatelném*), máme řadu důvodů věřit, že je až Simpliciova:

- a) Jsou to klasifikační údaje, které myšlenkově i terminologicky vycházejí z Aristotelovy klasifikace počátků (*Phys.* 184b15), na kterou právě Simplicios zareagoval touto pasáží.
- b) Hned první klasifikační informace v našem citovaném úseku obsahuje odkaz na ono zmíněné Aristotelovo místo. Aristotelés na onom místě nazval filozofy předpokládající jeden pohyblivý počátek jako „fyziky“. To je zde, v rámci první klasifikační informace, připomenuto.
- c) Před celou rozlehlou doxografickou statí o jednotlivých konkrétních filozofech předchází u Simplicia obecná úvaha o klasifikaci – tato obecná úvaha je logickým předpokladem následného praktického uplatnění klasifikace. Kdyby Simplicios všechny klasifikační úvody převzal od Theofrasta, jistě by tuto skutečnost ve své obecné úvaze zmínil, nebo by tuto úvahu ani nepodnikal.¹⁴
- d) Tato klasifikace se neobjevuje u žádného dalšího doxografa čerpajícího z Theofrasta.
- e) Tuto klasifikaci používá Simplicios i na místech, kde už prokazatelně z Theofrasta nečerpá.¹⁵

Celá klasifikační kostra, na kterou jsou navěšovány jednotlivé referáty, je tedy dozajista Simpliciova. A my nyní prokážeme, že komentáře nejsou do této kostry pouze vloženy, nýbrž jsou s touto kostrou bytostně spjaty.

3) V citované pasáži jsme modrým podtrženým písmem vyznačili tzv. konektory. Konektory jsou jakékoli textové prvky, které zajišťují spojitost textu (většinou jakožto zpětné odkazy). Můžeme si povšimnout, že se nám tu v rámci citovaného textu objevuje, mimo jiných, stále jeden konektor v různých obměnách: „i tito“, „i on“, „jako onen“, „i ten“. Významem tohoto konektoru je vždy přiřazování někoho k někomu jinému (což je základní znak *klasifikace*).

Ostatní badatelé si těchto konektorů nevšímají, ba právě naopak, při překladech je obcházejí, a to bezpochyby proto, že syntaktické konstrukce při doslovném překladu těchto konektorů jsou dosti nepřirozené a to, kam konektory odkazují, je, při neznalosti Simpliciovy celkové klasifikační intence, dosti nejasné. Badatelé pochopitelně tyto konektory pomíjejí i proto, že nepřekládají pasáž celou a nezabývají se jí jako celkem, nýbrž vždy rozebírají jen jeden izolovaný referát. Konektory jsou přitom schopny nás přivést k úplné jistotě ohledně Simpliciova autorství komentáře i ohledně dalších souvisejících otázek.

¹³ Z této Simpliciovy polemiky pochází více než 90% Diogenových přímých citátů, které dnes máme.

¹⁴ Theofrastovo jméno se sice v rámci této úvahy jednou objevuje, ale pouze okrajově.

¹⁵ Např. hned v klasifikaci následující po našem úseku (*In Arist. phys.* 25,14 nn.) se objevují klasifikační charakteristiky stoických počátků. O stoících se ovšem Theofrastos takto souhrnně a samozřejmě vyjadřovat nemohl. (Zakladatel stoické školy, Zénón z Kitia, byl asi o čtyřicet let mladší než Theofrastos.)

Hovořili jsme už o tom, že Simplikios sám rozčlenil svou pasáž o „fyzicích“ pouze na dva odstavce (počátek jeden, pohyblivý a **omezený** x počátek jeden, pohyblivý a **neomezený**). V souvislosti s konektory nabývá tato skutečnost nový význam. Můžeme si totiž všimnout, že naše konektory nikdy nejsou přítomny v prvním referátu daného odstavce (referát = výklad + komentář), ale jsou takřka důsledně přítomny ve všech ostatních referátech, a to jak ve výkladu, tak v komentáři. Jakým způsobem tuto diskrepanci vysvětlit?

Konektory vždy k něčemu odkazují. Naše konektory pak odkazují vždy k nějakým *předešlým* filozofům. Jestliže první referát v odstavci vždy konektory nemá, je to proto, že naše konektory nemají odkazovat mimo odstavec. A proč nemají odkazovat mimo odstavec? Protože daný odstavec je vymezen klasifikačně, náleží vždy jistému typu počátku. Zkrátka konektory sdružují filozofy jen v rámci jedné klasifikační třídy. Jsou tedy vázány na klasifikaci a patří Simplikiovi.

4) Konektory se objevují, jak už bylo řečeno, ve výkladech i v komentářích. Pokud se objevují ve výkladu, je to vždy v souvislosti se Simplikiovými klasifikačními informacemi („i ten a ten má takový a takový typ počátku“). Pojďme ale prozkoumat, jaký význam mají konektory v komentářích. Objevují se de facto jen ve dvou komentářích, a to v komentáři k Hérakleitovi a Hippasovi a v komentáři k Anaximenovi a k Diogenovi.

Nejprve se podíváme na výňatky z referátu o Hérakleitovi a Hippasovi:

Simplikios, In Arist. phys. 23.33

Ἴππασος δὲ ὁ Μεταποντίνος καὶ Ἡράκλειτος ὁ Ἐφεσίος ἐν καὶ οὗτοι καὶ κινούμενον καὶ πεπερασμένον, ἀλλὰ πῦρ ἐποίησαν τὴν ἀρχὴν (...)

καὶ δὴλον ὅτι καὶ οὗτοι τὸ ζιρογόνον καὶ δημιουργικὸν (...) τῆς θεομότητος θεασάμενοι ταύτην ἔσχον τὴν δόξαν· οὐ γὰρ ἔχομεν ὡς ἄπειρον τιθεμένων αὐτῶν. (...)

Simplikios, In Arist. phys. 23.33

Hippasos z Metapontia a Hérakleitos z Efesu – **i tito** učinili počátkem jedno, pohyblivé a omezené, avšak (byl to) oheň (...)

A je jasné, že **i tito**, když viděli schopnost tepla plodit živočichy, být aktivní (...) pojali tento názor. Neboť se nesetkáme s tím, že by kladli neomezené. (...)

Konektor „i tito“ se objevuje na počátku výkladu i komentáře. V obou případech tento konektor evidentně přiřčňuje Hérakleita a Hippasa k Thalétovi a Hippónovi. Ale zatímco ve výkladu je přiřčnění zcela srozumitelné (jde o shodnou klasifikaci), v komentáři jasné není. V čem toto přiřčnění, tato vzájemná podobnost stoupců vody a ohně spočívá? Je zřejmé, že to není v tom, *co* tito filozofové viděli (každá skupina viděla něco trochu jiného). Možnost, že by to bylo v tom, že i tito *viděli*, tj. použili smyslové vnímání, je vzhledem k formulaci věty také nepravděpodobná. Zbývá tedy pouze jediná možnost: že „i tito“ „pojali tento názor“. Co ale výraz „tento názor“ označuje? Názor, že počátkem je oheň? To jistě není věc, na které by se Thalés-Hippón a Hérakleitos-Hippasos shodli. Jediným zde zmíněným názorem, na němž se mohli shodnout, je názor, že počátek je *omezený*. A to také potvrzuje věta hned následující: „Neboť se nesetkáme s tím, že by kladli *neomezené*.“ Celá červená pasáž tedy hovoří o klasifikaci počátku, což znamená, že je Simplikiova. Zároveň tato pasáž v sobě obsahuje *všechny* společné znaky komentářů tak, jak jsme je charakterizovali v tabulce na str. 16 („je jasné“, smyslové vnímání, výčet vlastností počátku, zdůvodňování volby počátku). Jestliže jsme tedy o tomto všestranně typickém komentáři dokázali, že je Simplikiův, dokázali jsme to o všech.

Tolik konektor v komentáři k Hérakleitovi a Hippasovi. Nyní se zaměříme na konektor „i tito“ v komentáři k Anaximenovi a Diogenovi. Tento konektor podle všeho připodobňuje Anaximena a Diogena k Anaximandrovi. Abychom však mohli vysvětlit, v čem toto připodobnění spočívá, budeme si muset nejprve vysvětlit samotný komentář k Anaximandrovi. Toto vysvětlení bude současně dalším argumentem pro Simplikiovo autorství.

5) Komentář k Anaximandroví si rozdělíme na dvě části:

Simplikios, In Arist. phys. 24,21

δηλον δὲ ὅτι τὴν εἰς ἄλληλα μεταβολὴν τῶν τεττάρων στοιχείων οὗτος θεωρούμενος οὐκ ἤξιωσε ἐν τούτῳ υποκείμενον ποιῆσαι, ἀλλὰ τι ἄλλο παρὰ ταῦτα. (...)

οὗτος δὲ οὐκ ἀλλοιοῦμένου τοῦ στοιχείου τὴν γένεσιν ποιεῖ, ἀλλ' ἀποκρινομένων τῶν ἐναντίων διὰ τῆς αἰδίου κινήσεως· διὸ καὶ τοῖς περὶ Ἀναξαγόραν τοῦτον ὁ Ἀριστοτέλης συνέταξεν.

Je jasné, že když viděl přeměnu čtyř prvků do sebe navzájem, neuznal za vhodné učinit podkladem nějaký jeden z nich, nýbrž nějaký jiný mimo ně.

Nevytváří však vznik proměnou prvku, nýbrž oddělováním protikladů skrze věčný pohyb. Proto ho také Aristotelés přiřadil k těm kolem Anaxagory.

V obou částech se hojně používají aristotelské pojmy i s jejich nevyslovenými předpoklady a souvislostmi. Teprve když tyto předpoklady a souvislosti – pro peripatetiky samozřejmé – vyslovíme, vyjasní se smysl a logika celého komentáře. Vzhledem k omezenému rozsahu této studie však nebude možné vylíčit Aristotelovu systematiku vztahů mezi těmito pojmy, takže následující pasáž bude poněkud náročnější na srozumitelnost.

Nejprve vysvětleme první část komentáře. V první části se hovoří o tom, že Anaximandros viděl aristotelský přírodní fakt: vzájemnou přeměnu čtyř prvků. Vzájemnost této přeměny u Aristotela znamená, že žádný ze čtyř prvků není nadřazený ostatním. Totéž musela „přeměna čtyř prvků do sebe navzájem“ znamenat i pro Anaximandra,¹⁶ neboť z ní pak vyvodil stejný důsledek jako Aristotelés: podkladem přeměny čtyř prvků nemůže být žádný z nich.¹⁷ Anaximandrova volba počátku je tak zdůvodněna zcela aristotelsky.

S jednou věcí by však v první části komentáře Aristotelés přece jenom nesouhlasil – a to je závěr: Anaximandros učinil podkladem „nějaký jiný [prvek] mimo ony [čtyři]“. Aristotelés však odmítá, že by podklad mohl být prvkem, tedy něčím vnímatelným. Jeho podklad (který je, podobně jako u Anaximandra, neomezenou látkou bez jakýchkoli vlastností) je pouze v možnosti, nikoli ve skutečnosti, nemá existenci oddělenou od toho, co podkládá (tj. ve skutečnosti ho můžeme najít jen v rámci některého ze čtyř vnímatelných prvků, nikoli samostatně). Aristotelův podklad je tedy nevnímatelný, kdežto podklad Anaximandra a kteréhokoli jiného monisty je vnímatelný a samostatně existující, je to prvek.¹⁸

Tento rozdíl vnímatelnosti a nevnímatelnosti podkladu je podstatný, neboť na jeho základě se liší dva typy přeměny (*metabolé*): vznik-zánik a kvalitativní proměna (*alloiósisis*).¹⁹ Pokud se přeměňuje celý vnímatelný podklad (zde: prvek – přeměna prvků se může dít jen na podkladě nevnímatelného podkladu), jedná se o vznik a zánik, kdežto když při přeměně zůstává vnímatelný podklad (zde: prvek) stejný a přeměňují se jen jeho vlastnosti, jde o kvalitativní proměnu (*alloiósisis*). Zjednodušeně řečeno: jakákoli přeměna, která je přímo podložena Aristotelovým nevnímatelným podkladem, je zcela nutně vznikem a zánikem, kdežto jakákoli přeměna, která se děje na základě Anaximandrova vnímatelného podkladu-prvku, je zcela nutně *alloiósisis*, pouhá proměna. Aristotelés to koneckonců formuloval obecně pro všechny monisty:

Aristotelés, De gen. et corr. I, 1, 314b1

Τοῖς μὲν οὖν ἐξ ἑνὸς πάντα κατασκευάζουσιν ἀναγκαῖον λέγειν τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν ἀλλοίωσιν·

Pro ty, kteří sestavují všechny věci z jednoho (prvku), je nutné pokládat vznik a zánik za *alloiósisis*.

¹⁶ Nejedná se nám tu o Anaximandra skutečného, ale o Anaximandra tak, jak jej uchopují peripatetici.

¹⁷ Podklad přeměny čtyř prvků je to, co při jejich přeměnách do sebe navzájem zůstává totožné.

¹⁸ I u Aristotela je prvek (oheň, vzduch, voda, země) vnímatelným podkladem některých přeměn a koneckonců každá věc může být vnímatelným podkladem přeměny, která se s tou věcí stane.

¹⁹ Termíny „*metabolé*“ a „*alloiósisis*“ překládáme v celé studii jako „přeměna“ a „proměna“ z toho důvodu, že se od nich dají v češtině dobře tvořit odvozeniny, kterých je Simplikiův text plný (z tohoto hlediska nám nevyhovoval překlad A. Kříže: „změna“, „kvalitativní změna“). Co se týká našeho rozdělení (přeměna: vznik-zánik a proměna), je třeba poznamenat, že existují další typy přeměny, pro tyto účely však stačí vědět, že „přeměna“ je pojem nadřazený a „vznik-zánik“ a „proměna“ jsou pojmy vůči němu podřazené a vůči sobě navzájem souřadné.

Takže: v první části komentáře je vykreslena situace, kdy Anaximandros si ne zvolil jako podklad přeměny čtyř prvků jeden z nich (což udělali ostatní monisté), ale nějaký jiný prvek stojící mimo ně. Vzhledem k tomu, že je to jeden prvek, platí pak automaticky Aristotelova poučka, že jakýkoli vznik a zánik (tj. také vznik a zánik prvků při jejich vzájemné přeměně) je tu pouhou *alloiōsis* onoho prvku.

Druhá část komentáře však pokračuje takto:

Simplikios, *In Arist. phys.* 24,23

οὗτος δὲ οὐκ ἀλλοιοῦμένου τοῦ στοιχείου τὴν γένεσιν ποιεῖ, ἀλλ' ἀποκρινόμενων τῶν ἐναντίων διὰ τῆς αἰθίου κινήσεως διὸ καὶ τοῖς περὶ Ἀναξαγόραν τοῦτον ὁ Ἀριστοτέλης συνέταξεν.

Nevytváří však vznik proměnou (*alloiōsis*) prvku, nýbrž oddělováním protikladů skrze věčný pohyb. Proto ho také Aristotelés přiřadil k těm kolem Anaxagory.

Tato druhá část komentáře vypadá jako jistá korekce první části. Z první části by automaticky plynulo, že u Anaximandra vše vzniká a zaniká proměnou (*alloiōsis*) apeira. Zde se však řekne – a jsou použity zřejmě theofrastovské segmenty (A) a (B) – že vznik se tu neděje proměnou (*alloiōsis*) prvku, ale oddělováním protikladů skrze věčný pohyb.

Z našeho hlediska je nejzajímavější poslední věta: „Proto ho také Aristotelés přiřadil k těm kolem Anaxagory.“ Jediné místo, kde Aristotelés přiřazuje Anaximandra k Anaxagorovi na základě oddělování protikladů, je *Phys.* 187a12.

V této pasáži rozděluje Aristotelés fyziky podle mechanismu vzniku na dvě skupiny:

I) Ti, kteří vzniklé věci tvoří zhušťováním a zředováním jednoho tělesa, které je buď

a) jedním ze tří prvků, nebo

b) něčím jiným, hustším než oheň, a řidším než vzduch.

II) Ti, kteří věci nechávají vznikat z jednoho tělesa vydělováním dvojic protikladů:

a) Anaximandros

b) a ti, kteří tvrdí, že je jedno a mnohé, jako Empedoklés a Anaxagorás.

Anaximandros tu evidentně patří do skupiny (II) k Anaxagorovi. V celém Aristotelovi pak existuje už jen jedno místo, kde je Anaximandros přiřazen k Anaxagorovi, ale to už není na základě oddělování protikladů. Pokud je tedy poslední věta komentáře k Anaximandrově odkazem k této Aristotelově pasáži, pak tu máme hned trojí důkaz, že komentář k Anaximandrově je Simplikiův:

- Nacházíme se v Simplikiově *Komentáři k Aristotelově Fyzice*. Komentář k Anaximandrově je součástí rozsáhlejší doxografické pasáže, která je jako celek komentářem k Aristotelovi, k jeho pasáži *Phys.* 184b15. Pasáž *Phys.* 187a12, kterou jsme právě parafrázovali, stojí jen o kousek dál. Proto je pravděpodobnější, že k ní odkazoval Simplikios, než Theofrastos ve svém původním spise.
- Existuje spor, kdo je vlastně v Aristotelově pasáži *Phys.* 187b12 představitelem skupiny (I,b), zda tu Aristotelés nemá na mysli rovněž Anaximandra (přestože jej uvedl i ve druhé skupině). Tento spor panoval i mezi aristotelovými komentátory a Simplikios se k němu rovněž vyjádřil na místě (*In Arist. phys.* 149,11 nn.), kde komentuje onu Aristotelovu pasáž výše. Simplikios tam tento spor řeší v podstatě stejnou větou, která je i v komentáři k Anaximandrově: že Anaximandros nemá *alloiōsis*, nýbrž oddělování protikladů. Tedy komentář k Anaximandrově je předehrou k této polemice – podobně jako vsuvka k Diogenovi byla předehrou k polemice o Diogenův počátek (viz k tomu str. 16). Důležité je, že obě předehry k polemikám i obě polemiky se objevují v Simplikiově na týchž místech,²⁰ v případě oněch rozvinutých polemik přímo patří k sobě, neboť jsou obě součástí komentátorských sporů o skupinu

²⁰ Anaximandros předehra: *In Arist. phys.* 24,23

Diogenés předehra: *In Arist. phys.* 25,7

Anaximandros polemika: *In Arist. phys.* 149,11 nn.

Diogenés polemika: *In Arist. phys.* 149,18; 151,20 nn.

(I,b). V naší sérii referátů o fyzicích se tedy objevují dvě anticipace pozdější polemiky o skupinu (I,b), a to je polemika, jejímž autorem je bezpečně Simplikios. Navíc jedna z těchto anticipací se objevuje ve vsuvce, která je taktéž dozajista Simplikiova, druhá pak v komentáři k Anaximandrovi. Je zjevné, že i tato druhá anticipace musí být Simplikiova – spolu s celým komentářem.

- To nejdůležitější je ale zjištění, že druhá část komentáře k Anaximandrovi má opět klasifikační rozměr; říká totiž, že Anaximandros svým mechanismem vzniku nespadá mezi ostatní monisty, nýbrž spíše k těm okolo Anaxagory, a proto jej také Aristotelés řadí k nim. Tato druhá část komentáře tedy opět musí být Simplikiova: nejenom kvůli simplikiovské klasifikační intenci, ale také kvůli tomu, že evidentně doplňuje Simplikiovu klasifikaci Anaximandra o potřebnou další informaci (tato informace není potřebná ani tak vzhledem k Anaximandrovi, jako vzhledem k Aristotelovi, o jehož vyložení v posledku jde: Simplikiův *modelový čtenář*²¹ je totiž znalec nebo zájemce o Aristotelovu filozofii, a mohl by se ptát, proč Aristotelés zkrátka²² zařazuje Anaximandra jinam než Simplikios). Zkratka Simplikios je zcela jistě tím, kdo napsal komentář k Anaximandrovi.

6) Nyní se tedy můžeme vrátit ke komentáři k Anaximenovi a Diogenovi a ke konektoru „i tito“. Tento konektor podle všeho přičleňuje zastánce vzdušného počátku k Anaximandrovi. Opět však není jasné, v čem toto přičlenění může spočívat. Proto si oba komentáře srovnáme. Z komentáře k Anaximandrovi nám bude stačit, jak uvidíme, pouze první část:

Simplikios, In Arist. phys. 24,21 (Anaximandros)

ὄλον δὲ ὅτι τὴν εἰς ἄλλα μεταβολὴν τῶν τεττάρων στοιχείων οὗτος θεασάμενος οὐκ ἠξίωσεν ἐν τι τοῦτων ὑποκείμενον ποιῆσαι, ἀλλὰ τι ἄλλο παρὰ ταῦτα. (...)

Je jasné, že když viděl přeměnu čtyř prvků do sebe navzájem, neuznal za vhodné učinit podkladem nějaký jeden z nich, nýbrž nějaký jiný mimo ně. (...)

Simplikios, In Arist. phys. 25,9 (Anaximenés a Diogenés)

καὶ οὗτοι δὲ τὸ εὐπαδὲς καὶ εὐαλλοίωτον τοῦ ἀέρος εἰς μεταβολὴν ἐπιτηδεύειν ἔχριν ἐνόμισαν.

I tito měli za to, že nestálost a snadná proměnlivost vzduchu jsou pro přeměnu vhodné.

V pozadí obou těchto komentářů stojí zřejmě pojem podkladu, tj. podkladu přeměny. Oba tyto komentáře totiž podle všeho zdůvodňují volbu neomezeného počátku tím, že filozofové hledali, co může nejlépe plnit roli a funkce podkladu (tj. ty funkce, které má podklad Aristotelův). V komentáři k Anaximandrovi se o jeho počátku hovoří přímo jako o podkladu, který, aby mohl být podkladem přeměny čtyř prvků, musel být něčím mimo ně. U Anaximena není pojem podkladu zmíněn, ale hovoří se o vhodnosti vzduchu k přeměně, což v podstatě odpovídá vhodnosti vzduchu vzhledem k roli podkladu. V tom tedy spočívá význam konektoru „i tito“.

Je pravda, že naše zdůvodnění v této podobě ještě není dostatečně podložené a přesvědčivé. Ale v přesvědčení o správnosti našeho úsudku nás utvrzuje jiná Simplikiova pasáž.

Poté, co Simplikios ukončil stať o fyzicích, probral ještě několik témat a na téměř úplný závěr doxografického exkurzu se k fyzikům ještě krátce vrátil: zopakoval stručně komentáře o nich, tentokrát už bez výkladů. Nehledě k tomu, že tato pasáž *osamocěných* komentářů je dalším důkazem pro Simplikiovo autorství, je také důkazem, že jsme správně pochopili význam a odkaz konektoru „i tito“. Důvody pro volbu Anaximandrova a Anaximenova počátku se tu totiž prostupují:

²¹ Čtenář, kterého Simplikios při psaní očekával, Simplikiův podvědomý adresát spisu.

²² Tj. zkrátka po té Aristotelově pasáži, kterou Simplikios právě komentuje prostřednictvím doxografické a klasifikační stati.

Simplikios, In Arist. phys. 36.8

Καὶ ὅσοι δὲ ἐν ἕθεντο στοιχεῖον, ὡς Θαλῆς καὶ Ἀναξίμανδρος καὶ Ἡράκλειτος,
καὶ τούτων ἕκαστος εἰς τὸ δραστήριον ἀπέιδεν τὸ καὶ πρὸς γένεσιν ἐπιτήδειον ἐκείνου,
Θαλῆς μὲν εἰς τὸ γόνιμον καὶ τροφίμον καὶ συνεκτικὸν καὶ ζωτικὸν καὶ εὐτύπωτον τοῦ ὕδατος,
Ἡράκλειτος δὲ εἰς τὸ ζυρογόνον καὶ δημιουργικὸν τοῦ πυρός,
Ἀναξίμενης δὲ εἰς τὸ τοῦ ἀέρος εὐπλαστον καὶ ἐκατέρωσε ἰσάδῳ μεταχωροῦν ἐπὶ τε τὸ πῦρ καὶ ἐπὶ τὸ ὕδωρ,
ὡσπερ καὶ Ἀναξίμανδρος, εἶπερ τὸ μεταξὺ διὰ τὸ εὐαλλοίωτον ὑποτίθεται.

A mnozí kladli jeden prvek, jako Thalés, Anaximandros a Hérakleitos,
a každý z nich pozoroval i jeho činnost vhodnou pro vznik.

Thalés (pozoroval) plodivost, výživnost, soudržnost, živost a snadnou tvárnost vody,

Hérakleitos schopnost ohně plodit živočichy a být aktivní,

Anaximenes snadnou tvárnost vzduchu a jeho schopnost oboustranně lehko přecházet na oheň a na vodu,
tak jako i Anaximandros, jestliže vskutku pokládá „to uprostřed“ (za prvek) kvůli jeho snadné proměnlivosti.

Jsou zde uvedena už jen nejvýznamnější jména a počet komentářů se o jeden snížil – o komentář k zemi. Jinak se ovšem komentáře nijak zvlášť nezměnily, pouze jsou zkrácené. Jediné změny můžeme zaznamenat v komentáři k Anaximandrovi a k Anaximenovi (pokud však počítáme s naším vysvětlením konektoru „i tito“, nijak závažné změny to nejsou).

Snadná proměnlivost, která byla původně charakteristikou vzduchu, se tu nyní objevuje u Anaximandrova počátku, kdežto oboustranný lehký přechod na oheň a na vodu (což je jiné vyjádření schopnosti být podkladem přeměny prvků) je tu připisán Anaximenovi, byť shodně s Anaximandrem. I kdyby tu ale nebylo onoho přesmyknutí charakteristik počátku, přesto by tu byli Anaximandros a Anaximenes k sobě přičlenění zcela jednoznačně výrazem „tak jako i“. Tento výraz je zřetelnou obdobou konektoru „i tito“ a dokazuje, že náš výklad tohoto konektoru (přičlenění na základě shodné schopnosti počátku být podkladem), byl správný.

Je poněkud zarážející – ale je to neoddiskutovatelný fakt –, že Anaximandrovi je připisána snadná proměnlivost počátku (proměna – *alloiōsis*), přestože v druhé části původního komentáře Simplikios výslovně *alloiōsis* pro Anaximandra odmítl. Vypadá to, že Simplikios stále s první částí svého komentáře (která implikuje, že Anaximandrovův podklad podléhá *alloiōsis*) počítal, přestože ji druhou částí korigoval a zrelativizoval. Tato relativizace se zřejmě projevuje i v této druhé sadě komentářů: jednak v tom, že Simplikios uvozuje charakteristiku Anaximandrova počátku spojkou *eiper* („jestliže vskutku“), jednak v tom, že Anaximandros se posunul na poslední místo – Simplikios si zřejmě do poslední chvíle nevěděl rady, co napíše – proto to také nakonec podmínil onou spojkou: „jestliže vskutku“.

Analýzou Simplikiova textu jsme tedy dospěli k několika závěrům: ukázali jsme, jak je pasáž o fyzicích propojena vzájemnými souvislostmi a konektory, ukázali jsme, že celé této pasáži vládne klasifikační cíl, ukázali jsme také, že všechny komentáře mají společné znaky a snaží se zdůvodnit filozofovu volbu počátku. Zejména jsme však dokázali, že všechny klasifikační úvody i všechny komentáře jsou Simplikiovy, počítaje v to i klasifikační úvod a komentář k Anaximandrovi, o které šlo především.

Nicméně při analýzách se nám ukázala struktura Simplikiova textu natolik jasně, že si můžeme dovolit i další závěr, o němž jsme dosud nehovořili. Jsme totiž s to průkazně vyvrátit jedno velmi zakořeněné mínění o Simplikiově komentáři. Velmi často se soudí, že komentář k Anaximandrovi interpretuje zlomek B1, který zazněl před ním.²³ Avšak už z toho, co jsme až doposud řekli, by se dalo usuzovat, že tomu tak není. Dokažme to ale důkladněji.

²³ Srov. např. Kirk, G. S., Raven, J. E., Schofield, M., cit. d., s. 167. Kahn, Ch. H., cit. d., s. 37-38, 166-167. Guthrie, W. K. C., *A History of Greek Philosophy I*. Cambridge, Cambridge University Press 1967, s. 76-78.

Proč se komentář nevztahuje k B1?

Nejprve bychom si měli říct, proč se vlastně má za to, že Simplikiův komentář (resp. jeho první část) se vztahuje ke zlomku B1. K tomu si musíme příslušnou pasáž ocitovat:

Simplikios, In Arist. phys. 24,18

ἔξ ὧν δὲ ἡ γένεσις ἐστὶ τοῖς οὐσι, καὶ τὴν φθορὰν εἰς ταῦτα γίνεσθαι κατὰ τὸ χρεῖον· διδόναι γὰρ αὐτὰ δίκην καὶ τίσιν ἀλλήλοισι τῆς ἀδικίας κατὰ τὴν τοῦ χρόνου τάξιν, ποιητικωτέροις οὕτως ὀνόμασιν αὐτὰ λέγων.
δηλον δὲ ὅτι τὴν εἰς ἀλλήλα μεταβολὴν τῶν τεττάρων στοιχείων οὗτος θεασάμενος οὐκ ἤξιωσεν ἐν τῷ τούτων ὑποκείμενον ποιῆσαι, ἀλλὰ τι ἄλλο παρὰ ταῦτα.

Z čeho je jsoucím věcem vznik, do toho se děje i zánik podle nutnosti, neboť si navzájem platí pokutu a odplatu za bezpráví podle výměru času, jak říká slovy poněkud básnickými.

Je jasné, že když viděl přeměnu čtyř prvků do sebe navzájem, neuznal za vhodné učinit podkladem nějaký jeden z nich, nýbrž nějaký jiný mimo ně.

V textu můžeme najít především dva důvody, proč si myslet, že Simplikiův komentář je parafrází Anaximandrova přímého citátu:

1. Komentář se nachází bezprostředně po citátu, takže by se měl vztahovat k němu. Jediné, co stojí mezi citátem a komentářem, je poznámka, že citát je poněkud básnický. Právě tato poznámka však pozvedá následující text do úrovně úvah nad textem.
2. V komentáři se objevuje výraz *eis alléla* (do sebe navzájem) a v citátu se objevuje výraz *allélois* (navzájem). Je tu tedy zřetelný odkaz k předchozímu textu.

My však už víme, že Simplikiův komentář musíme vnímat ve zcela jiném světle:

1) Komentářové zdůvodnění Anaximandrova postojů je bytostně peripatetické. Výraz „přeměna prvků do sebe navzájem“ se objevuje v Aristotelovi v četných případech (např. *De gen. et corr.* 329a37, 329b23, 331a12, 332a1, 332b5; *De caelo* 305b27, 306a3, 306b21; *Meteor.* 338a23 atd.), takže nelze tak jednoduše předpokládat, že by to byla parafráze Anaximandrova citátu. Pro Aristotela i Simplikia to byl nesporný přírodní fakt, který úzce souvisel s pojmem hypokeimenon (viz *De gen. et corr.* 334a23, 332a17, 322b17), což je pojem, který se v komentáři k Anaximandrově objevuje na tomtéž místě.

Fakt, že Simplikiova komentářová věta přejímá výrazivo i myšlenku z Aristotela, je zjevný např. z následujícího srovnání:

Simplikios, In Arist. phys. 24,21

δηλον δὲ ὅτι τὴν εἰς ἀλλήλα μεταβολὴν τῶν τεττάρων στοιχείων οὗτος θεασάμενος οὐκ ἤξιωσεν ἐν τῷ τούτων ὑποκείμενον ποιῆσαι, ἀλλὰ τι ἄλλο παρὰ ταῦτα.

Je jasné, že když viděl přeměnu čtyř prvků do sebe navzájem, neuznal za vhodné učinit podkladem nějaký jeden z nich, nýbrž nějaký jiný mimo ně.

Aristotelés, De gen. et corr. 332b5

Ὅτι δ' ἐπειδὴ μεταβάλλουσιν εἰς ἀλλήλα, ἀδύνατον ἀρχὴν τινα εἶναι αὐτῶν ἢ ἐπὶ τῇ ἀκρῇ ἢ μέσῳ, ἐκ τῶνδε δηλον.

Z tohoto je jasné, že když se (sc. prvky) přeměňují do sebe navzájem, je nemožné, aby některý z nich byl počátkem, ať už je na okraji, nebo ve středu.²⁴

I v dalších Simplikiových komentářích se objevují aristotelská zdůvodnění, která evidentně nemají základ ani tak v učení příslušných filozofů, jako v Aristotelových názorech.²⁵

²⁴ Na okraji jsou oheň a země, ve středu vzduch a voda.

²⁵ Tento problém jsme nemohli vzhledem k omezenému rozsahu studie probrat. Platí ovšem, že komentáře jsou Simplikiovy asi do té míry, do jaké je Simplikiova i klasifikace. Tzn. jádro je dosti často Aristotelovo, Simplikiovo je mnohdy jen spojení a uspořádání myšlenek. Nejzávažnější je Aristotelův vliv na komentář k Thalétovi a Hippónovi (srov. *Metaph.* 983b20), dále je z Aristotela jednoznačně čerpána druhá část komentáře k Hérakleitovi a Hippasovi (srov. *Metaph.* 988b32; *De caelo* 303b18). Komentář k zemi je nejspíš také inspirován Aristotelovou Metafyzikou (*Metaph.* 989a5). Další inspirace jsou spíše dílčí a mohou vycházet

2) Námi citovaný úsek referátů si můžeme schematicky představit takto:

počátek jeden, pohyblivý a	omezený	voda	Thalés a Hippón	komentář
		oheň	Hérakleitos a Hippasos	komentář
	neomezený	apeiron	Anaximandros	komentář
		vzduch	Anaximenés	komentář
			Diogenés	
země	nikdo	komentář		

Ze schématu je patrné, že komentáře nepatří ani k jednotlivým filozofům, ani k jednotlivým referátům, nýbrž že platí jednotlivým počátkům. Můžeme to vidět jednak u Anaximena a Diogena, kteří mají sice samostatný výklad, komentář však mají společný. Především to však vidíme na závěrečném komentáři k zemi. Tento komentář nenavazuje na žádný referát, nestojí před ním žádný citát nebo Theofrastův výklad filozofa, a přesto je vystavěn na zcela shodných principech jako komentáře ostatní. Je evidentní, že samotný obsah komentáře nevychází ani zde, ani v ostatních referátech z konkrétního učení daného autora, nýbrž že jsou to Simplikiova vlastní apriorní zdůvodnění.

3) Prostřednictvím konektorů jsme dokázali, že komentáře se vztahují k sobě navzájem a ke klasifikačním informacím, a ne k výkladovým částem. To, jak jsou komentáře nezávislé na výkladech, můžeme vidět především u komentáře k Hérakleitovi a Hippasovi a u komentáře k Anaximenovi a Diogenovi. Dále existence druhé sady referátů, která je složena pouze ze zestručněných komentářů (viz str. 22), je dalším výmluvným důkazem toho, že komentáře jsou na výkladech nezávislé. Navíc společným znakem všech komentářů byla snaha vysvětlit, proč si filozof svůj počátek vybral. To platí i pro komentář k Anaximandrově, takže není důvod chápat jej ještě jinak – jako interpretaci citovaného zlomku.

4) Jen několik stránek od komentáře k Anaximandrově (*In Arist. phys.* 24,21) se u Simplikia objevuje prakticky totožná formulace, týkající se však atomistů a dalších pluralistů (*In Arist. phys.* 35,24). Srovnajme tento úryvek a údajnou Simplikiovu parafrázi Anaximandrova B1:

Simplikios, *In Arist. phys.* 24,21

δηλον δὲ ὅτι τὴν εἰς ἄλλα μεταβολὴν τῶν τεττάρων στοιχείων οὗτος θεασάμενος οὐκ ἤξιωσεν ἓν τι τούτων ὑποκείμενον ποιῆσαι, ἀλλὰ τι ἄλλο παρὰ ταῦτα.

Je jasné, že když viděl přeměnu čtyř prvků do sebe navzájem, neuznal za vhodné učinit podkladem nějaký jeden z nich, nýbrž nějaký jiný mimo ně.

Simplikios, *In Arist. phys.* 35,24

Οἱ δὲ περὶ τὸν Λεύκιππον τε καὶ Δημόκριτον καὶ τὸν Πυθαγορικὸν Τίμαιον οὐκ ἐναντιοῦνται μὲν πρὸς τὸ τὰ τέτταρα στοιχεῖα τῶν συνθέτων εἶναι σωμάτων ἀρχάς. καὶ οὗτοι δὲ, ὡς περὶ οἱ Πυθαγόρειοι καὶ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης, ὁρῶντες εἰς ἄλλα μεταβάλλοντα τὸ πῦρ καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὸ ὕδωρ, ἴσως δὲ καὶ τὴν γῆν, ἀρχοειδέστερά τινα τούτων καὶ ἀπλούστερα ἐξήτουν αἴτια, δι' ὧν καὶ τὴν κατὰ τὰς ποιότητας τῶν στοιχείων τούτων διαφορὰν ἀπολογήσονται.

Ti druzí okolo Leukippa, Démokrita a pýthagorejce Timaiia neodporují tomu, že čtyři prvky jsou počátky složených těles. I tito, tak jako pýthagorejci, Platón a Aristotelés, když viděli do sebe navzájem se přeměňovat oheň, vzduch, vodu a stejně tak i zemi, hledali nějaké jejich počátečnější a jednodušší příčiny,²⁶ skrze které by obhájili i rozdíl v kvalitách těchto prvků.

Z uvedeného jasně vyplývá, že fakt přeměny čtyř prvků do sebe navzájem byl pro Simplikia očividnou věcí, a nikoli parafrází Anaximandrova zlomku. Úvaha zde citovaná se vztahuje jak na filozofy, kteří hovoří o čtyřech prvcích (např. Aristotelés), tak na filozofy,

z obecně peripatetického myšlenkového okruhu, byť lze nalézt jejich eventuelní předlohy roztroušené v Aristotelovi (např. vlastnosti jednotlivých prvků).

²⁶ Mínil se např. atomy.

kteří o nich systematicky nehovoří (ale také jim ve svém učení „neodporují“ – např. atomisté). Obě skupiny jsou opět spojeny výrazem „i tito“ (tentokrát obzvlášť násilně). Simplicios věděl, že atomisté vyhlásí nekonečný počet prvků, a o čtyřech prvcích (jakožto čtveřici) neučí (tím méně pak o vzájemné přeměně čtyř prvků). Přesto bezstarostně prohlásil, že viděli vzájemnou přeměnu těchto čtyř prvků, podobně jako mj. i Aristotelés. A prý podobně jako Aristotelés hledali něco, co je pod těmito prvky.

V tomto úryvku se tak opakuje celá myšlenka první části komentáře k Anaximandrovi: **X.Y. viděl přeměnu čtyř prvků a hledal něco pod ní.** Fakt, že je touto myšlenkou charakterizován nejen Anaximandros, ale i široká a dosti rozmanitá skupina filozofů, zcela diskvalifikuje možnost, že by se jednalo o parafrázi nějakého konkrétního textu.

Za podobnými vyjádřeními stojí bezpochyby přesvědčení, že existuje jedna objektivní aristotelská realita, na kterou všichni filozofové reagovali. Ať už učili, co chtěli, *viděli* přeměnu čtyř prvků (nic jiného vidět nemohli, protože je faktem, že prvky jsou čtyři a přeměňují se). A hledali také podklad této přeměny, vždyť pokud postoupili za vnímatelné prvky, muselo to být jedině v hledání Aristotelova pojmu hypokeimenon. Byla to Aristotelova realita (dle Simplikia), která dávala směr jejich myšlení, tu „viděli“, tu se snažili vystihnout.

Po předchozích argumentech je tedy v podstatě vyloučeno, že by komentář k Anaximandrovi mohl parafrázovat jeho zlomek B1 – brání tomu jednak vágnost a až příliš široké uplatnění této údajné Simplikiovy parafráze B1, jednak i vnitřní textové vztahy, které v Simplikiově stati panují a jejichž pravidla jsme vymezili už dříve.

Závěr

V této studii jsme spolehlivě oddělili Simplikiovu textovou vrstvu zlomku DK 12 A9/1 od vrstev starších, a to na základě srovnání Simplikiova zlomku s ostatní theofrastovskou doxografií a na základě rozboru Simplikiova širšího textu, v němž se A9/1 objevuje. Tento rozbor kladl důraz především na prozkoumání koherence textu a textových souvislostí.

Ukázalo se, že textová vrstva patřící Simplikiovi (tedy klasifikační úvod a komentář) sleduje vlastní Simplikiovy cíle (klasifikace, zdůvodnění volby počátku). Tato vrstva je přítomna ve všech paralelních referátech v Simplikiovi a tvoří jakousi kostru, do níž jsou zasazovány původně Theofrastovy referáty jako ilustrace. Tento Simplikiov vlastní text ve zlomku A9/1, který je ve své podstatě apriorní úvahou (založenou navíc na aristotelských pojmových kategoriích), nemůže nijak hlouběji vypovídat o Anaximandrovi. Naše studie proto přináší tyto důsledky:

- komentář k Anaximandrovi se nevztahuje k B1, není jeho interpretací, a proto nedokazuje, že se věta „z čeho je jsoucím věcem vznik, do toho se děje i zánik“ vztahuje na vzájemnou přeměnu prvků nebo jakýchkoli rovnocenných entit;
- text komentáře (zvl. jeho první část) nevychází z textu výkladu, nýbrž ze Simplikiových vlastních zdůvodňujících potřeb – takže nedokazuje, že by v Theofrastovi mohla být nějaká zmínka o vzájemné přeměně prvků nebo protikladů;
- i přes spolehlivost a citační věrnost Simplikia, je jeho vlastní text o Anaximandrovi pro anaximandrovské zkoumání naprosto irelevantní – jedině, co má cenu, je to, co Simplikios zachoval z Theofrasta, a proto jediný způsob, jak s ním vědecky naložit, je dokonale Simplikia oddělit od hlubších textových vrstev zlomku A9/1.

Použitá literatura:

Primární literatura

Aristotelis Opera omnia. Vol. I-V. Parisiis: Firmin Didot et Sociis 1848-1889.

DIELS, H., KRANZ, W. (eds.). *Die Fragmente der Vorsokratiker.* Berlin: Weidmann 1951. 6. Aufl.

DIELS, H. (ed.). *Doxographi Graeci.* Berlin: Reimer 1879.

DIELS, H. (ed.). *Simplicii in Aristotelis physicorum libros octo commentaria. Vol. I.* Berlin: Reimer 1882.

Sekundární literatura

GUTHRIE, W. K. C. *A History of Greek Philosophy. Vol. I. The Earlier Presocratics and the Pythagoreans.* Cambridge: Cambridge University Press 1967. 2nd ed.

HÖLSCHER, U. Anaximander und die Anfänge der Philosophie. *Hermes*, 81, 1953, s. 255-277, 385-417.

KAHN, CH. H. *Anaximander and the Origins of Greek Cosmology.* New York: Columbia University Press 1960.

KIRK, G. S., RAVEN, J. E., SCHOFIELD, M. *Předsókratovští filosofové. Kritické dějiny s vybranými texty.* Přel. F. Karfík, P. Kolev, T. Vítek. Praha: Oikoymenh 2004.

Překlady

V překladech jsem se částečně inspiroval překlady už existujícími, částečně jsem překládal sám. Zlomky uvedené pod jednotlivými tituly jsem čerpal z těchto titulů (míra závislosti je vyjádřena škálou **vycházel - přihlížel - srovnával**), texty, které se tu neobjevují, jsou mé překlady. Do překladu všech textů jsem však zasahoval, a proto jsem za jejich případné chyby zodpovědný jen já sám.

Simplikiiova pasáž o fyzicích (*In Arist. phys.* 23,21-25,13) se skládá z následujících zlomků: 11 A13/1, 11 B1/1, 22 A5/2, ---, 12 A9/1, 13 A5/1, 64 A5.

ARISTOTELÉS. *Člověk a příroda.* Přel. A. Kříž. Praha: Nakladatelství Svoboda 1984.

Přihlížel: *De gen. et corr.* 314b1.

DIOGENÉS LAERTIOS. *Životy, názory a výroky proslulých filosofů.* Přel. A. Kolář. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd 1964.

Přihlížel: 12 A1.

KIRK, G. S., RAVEN, J. E., SCHOFIELD, M. *Předsókratovští filosofové. Kritické dějiny s vybranými texty.* Přel. F. Karfík, P. Kolev, T. Vítek. Praha: Oikoymenh 2004.

Vycházel: 12 A17/1.

Přihlížel: 12 A9/1, A10, A11.

KRATOCHVÍL, Z. *Anaximandros. Testimonia DK 12 A* [online]. 2007 [cit. 12. března 2007]. Dostupné z: <<http://www.fysis.cz/presokratici/anaximandros/acz.htm>>.

Vycházel: 12 A14/1.

Přihlížel: 12 A13.

Srovnával: 12 A12.

KRATOCHVÍL, Z. *Dělský potápěč k Hérakleitově řeči. Pro ty, kdo se potápějí až do krajnosti.* Praha: Herrmann & synové 2006.

Srovnával: 22 A5/2.

KRATOCHVÍL, Z. *Thalés. Fragmenta DK 11 B* [online]. 2007 [cit. 12. března 2007]. Dostupné z: <<http://www.fysis.cz/presokratici/thales/bcz.htm>>.

Přihlížel: 11 B1/1.

KRATOCHVÍL, Z. *Thalés. Testimonia DK 11 A* [online]. 2007 [cit. 12. března 2007]. Dostupné z: <<http://www.fysis.cz/presokratici/thales/acz.htm>>.
Přihlížel: 11 A13/1.

SVOBODA, K. (ed.). *Zlomky předsokratovských myslitelů*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd 1962.
Srovnával: 12 A9/1, A10.

Použité slovníky a gramatika

Při vlastních překladech jsem používal následující literaturu.

LEPAŘ, F. *Slovník řecko-česko-německý ku potřebě žáků gymnasijských. Díl I, II*. Praha: Unie 1873.

NIEDERLE, J., NIEDERLE, V., VARCL, L. *Mluvnice jazyka řeckého*. Praha: Vyšehrad 1998. 1. vyd. ve Vyšehradu.

PRACH, V. *Řecko-český slovník*. Praha: Vyšehrad 2005. 2. vyd. ve Vyšehradu.